

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÅSTERÅS**

Läs- och skrivsvårigheter

-Hur arbetar lärare?

Reading and writing difficulties

How do the teachers work?

Författarnamn:
Sofie Lindqvist
Emma Malmkvist

Handledare:
Tina Hellblom – Thibblin
Examinator:
Niclas Månsson

Termin: 7 - Ht 2007

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

Examensarbete
15 högskolepoäng

SAMMANFATTNING

Författare: Sofie Lindqvist och Emma Malmkvist

Titel: Läs- och skrivsvårigheter
- hur arbetar lärare?

Årtal: 2007

Antal sidor: 25

Syftet med denna studie var att ta reda på hur lärare arbetar med elever som har läs- och skrivsvårigheter i praktiken. När och hur kunde lärarna se om en elev har läs- och skrivsvårigheter. För att ta reda på detta användes en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna gjordes med tio lärare som frivilligt ställde upp. I resultatet framkom att lärarna oftast kan se tidigt om en elev har läs- och skrivsvårigheter och att de kunde se det på flera olika sätt, bland annat genom dåligt ordförråd. De arbetade också med dessa elever i likhet med övriga elever, men gjorde några små förändringar samt använde datorn mycket. Denna studie visade att lärare har förmåga att upptäcka läs- och skrivsvårigheter hos elever och att de har både individ- och miljörelaterade åtgärder att ta till. Vanliga åtgärder som lärarna använder sig av är olika program på datorn, att eleverna får öva mycket på att läsa och skriva samt att eleverna får jobba mycket med specialläraren. De flesta åtgärder som lärarna använde sig av var också sådana åtgärder som främjar elevers språkliga utveckling som exempelvis att låta eleverna läsa mycket och att läsa för eleverna.

Nyckelord: Läs- och skrivsvårigheter. Läs- och skrivutveckling. Åtgärder.

Förord

Vi vill framföra ett stort tack till alla våra respondenter på respektive partnerskola. Utan Er hade dessa studier aldrig kunnat genomföras. Vi vill även tacka våran handledare som har kommit med goda råd och varit ett stort stöd för oss.

Ett stort tack vill vi även framföra till våra familjer och vänner som har stöttat oss under hela vår utbildning. Ni har betytt väldigt mycket för oss och ni har alltid funnits där i vått och torrt.

Till sist vill vi också tacka varandra för ett gott samarbete gällande dessa studier. Men även för det stöd och den trygghet som vi har givit varandra under hela utbildningen.

Sofie Lindqvist

Emma Malmkvist

Innehållsförteckning

1. Inledning	s.6
2. Syfte och forskningsfrågor	s.6
2.1. Begreppsdefinitioner	s.7
3. Litteraturgenomgång	s.7
3.1. Barns utveckling och kunskapsinläring	s.7
3.2. Läs- och skrivutveckling	s.8
3.3. Begreppet läs- och skrivsvårigheter	s.9
3.4. Förklaringar till läs- och skrivsvårigheter	s.11
3.5. Åtgärder	s.12
3.6. Vad säger styrdokumentet	s.14
3.7. Litteratursammanfattning	s.15
4. Metod	
4.1. Forskningsstrategi	s.16
4.2. Urval	s.16
4.3. Datasamling och databearbetning	s.17
4.4. Tillförlitlighet	s.18
4.5. Etiska ställningstaganden	s.18
5. Resultat av intervjuer	s.19
5.1. Bakgrund	s.19
5.2. Att främja elevers läs- och skrivutveckling	s.19
5.3. Att motverka elevers läs- och skrivutveckling	s.20
5.4. Karakteristiskt för läs- och skrivsvårigheter	s.21
5.5. Lärarnas Åtgärder	s.22
5.6. Resultatsammanfattning	s.23
6. Resultatanalys	s. 24
6.1. Barns språkutveckling	s.24

6.2. Faktorer som kan motverka barns språkutveckling	s.25
6.3. Tecken på läs- och skrivsvårigheter	s.25
6.4. Lärarnas åtgärder	s.26
7. Diskussion	
7.1. Resultatdiskussion	s.27
7.2. Metoddiskussion	s.29
7.3. Slutsatser	s.29
7.4. Nya forskningsfrågor	s.30
Referenslista	
Bilagor	

1. Inledning

Att kunna läsa och skriva har under de senaste årtiondena blivit allt viktigare för att klara sig i samhället och framför allt i arbetslivet och på skolans olika nivåer. Datorerna tar mer och mer över vår tillvaro och mycket av det man gör i skolan ska lämnas in renskrivet på dator. De allra flesta datorer är visserligen utrustade med stavningsprogram men hur mycket kan man lita till dem? Stavningsprogrammen hjälper dig finna felstavade ord, men skulle man råka blanda ihop bokstäverna i ett ord så kan ju faktiskt två rättstavade ord bildas.

Att ha en god läs- och skrivförmåga har med andra ord blivit allt viktigare, samtidigt uppmärksammas att fler elever har någon form av läs- och skrivsvårigheter. Detta kan sannolikt bero på de ökande kraven från samhället, som till exempel att man behöver ha grundläggande datorkunskaper och att man ska kunna ta till sig världshändelser genom pressen. Idag är det dock mer accepterat att ha svårigheter med läsning och skrivning än tidigare. Förr kunde man klassas som mindre intelligent om man inte kunde läsa och skriva och man fick i vissa fall gå i särskilda klasser, så kallade läsklasser.

Det är bra att läs- och skrivsvårigheter uppmärksammas eftersom man då kan hitta lösningar på olika sätt. Att hjälpa alla elever är också något som läroplanerna kräver att lärare ska göra. Där sägs att alla elever ska behärska det svenska språket och kunna läsa och skriva aktivt när de slutar skolan, detta innefattar även de elever som behöver extra stöd och hjälp. Alla blivande lärare kommer med all sannolikhet att komma i kontakt med elever som har någon form av läs- och skrivsvårighet. Hur ska man arbeta med dessa barn och hur vet lärarna vad som bäst främjar elevernas läs- och skrivutveckling? Vet de hur de ska gå till väga för att bemöta problematiken? Språkets betydelse i dagens samhälle är av största vikt. För att kunna samspeja och känna sig delaktig med sin omgivning krävs att man kan kommunicera med den. Detta ska skolan och lärarna skapa förutsättningar för. I vilken mån kan lärares arbete med elevers läs- och skrivsvårigheter främja elevers språkliga utveckling och lärande?

Vår egen förståelse till detta handlar om att gå på lärarprogrammet, vilket innebär att du ska läsa en avsevärt stor mängd litteratur och du ska redovisa ett stort antal skriftliga inlämningsuppgifter. För att klara av detta behöver man behärska det skrivna ordet. Vi känner att lärarutbildningen hade varit mycket mer ansträngande för oss om inte vi hade haft den läs- och skrivförmåga som vi faktiskt har. Detta har gjort att vi blivit väldigt intresserade av hur lärare hanterar elever som har svårigheter med läsning och skrivning.

2. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna studie är att ta reda på hur lärarna arbetar med läs- och skrivsvårigheter hos elever i skolan, varför de valt att arbeta på just det sättet samt hur de åtgärder som används kan främja elevers språkliga utveckling. Vi vill veta hur de gör och vad som ligger till grund för det arbetssättet.

För att fånga syftet har vi valt att ta hjälp av följande forskningsfrågor:

Hur främjar lärarna elevernas språkliga utveckling?

Vad anser lärarna motverkar elevernas språkliga utveckling?

Vad identifierar lärarna som läs- och skrivsvårigheter och när kan de upptäcka om en elev har svårigheter?

Hur arbetar lärarna med eleverna som har läs- och skrivsvårigheter?

2.1. Begreppsdefinitioner

Det finns flera olika definitioner för svårigheter med läsning och skrivning. Detta kommer att redogöras för i litteraturgenomgången. Vi har valt att använda oss av begreppet läs- och skrivsvårigheter i denna studie då vi med detta menar att man har just svårigheter med läsning och skrivning vilket också är Rygvolds(2001) definition. Omväxlande kommer även begreppet dyslexi att förekomma men vi avser inte att ta upp den problematiken.

3. Litteraturgenomgång och teoretiska utgångspunkter

Vi har valt att koncentrera oss på endast svensk litteratur och framför allt på teorier och forskning om läs- och skrivutveckling. Vi har också valt att endast titta på litteratur skriven efter 1995. I det följande kapitlet presenteras centrala områden och teoretiska utgångspunkter kring barns utveckling och kunskapsinläring, läs- och skrivutveckling, begreppet läs- och skrivsvårigheter och dess förklaringar och åtgärder samt vad som står i styrdokumenterna om elever med läs- och skrivsvårigheter.

3.1. Barns utveckling och kunskapsinläring

Läs- och skrivsvårigheter involveras i barns språkliga utveckling och kunskapsinläring på olika sätt. Med utgångspunkt från Stensmo (2007), Hwang & Nilsson (2006) samt Kroksmark (2003) redovisar vi Piagets och Vygotskijs teoretiska resonemang om barn då de är ledande gestalter inom utvecklingspsykologi. Piaget menar, enligt Stensmo (2007) att alla människor, både vuxna och barn får sina kunskaper från erfarenheter. Erfarenheterna får man då man förankrar sina sinnesintryck med det förnuft som varje människa besitter. Kunskapsintag sker hela tiden, det är en pågående process som man aldrig kan bli riktigt färdig med. Piaget anser också att människan är nyfiken vilket leder till att hon hela tiden gör nya kunskaper. Nyfikenhet är enligt Hwang och Nilsson (2006) det centrala i Piagets teori om att utveckla intelligensen. Enligt Stensmo (2007) delar Piaget upp kunskapen i två delar. Kunskap som handlar om att man lär sig utantill till exempel namn, ramsor och årtal kallar han figurativ kunskap. Med operativ kunskap menar Piaget sådan kunskap som ingår i meningsfulla sammanhang och som bara kan fås genom aktivt handlande. Piagets forskning handlar om studier av barns adaptation, det vill säga anpassning. Enligt Tomas Kroksmark (2003) använde Piaget ordet adaptation istället för inläring men orden hade samma betydelse för honom. Piaget menade att barnet hela tiden strävar efter att passa in i omgivningen. Detta fenomen kallade han för självreglering (Stensmo, 2007).

Kroksmark (2003) belyser Piagets teorier om att barn upp till sex år endast kan se ur sin egen synvinkel, de är egocentriska. Innan sex års ålder kan de inte heller gå tillbaka till tidigare tankar. När barnet är i sjuårsåldern börjar det sakta tänka logiskt och kan använda symboler, bland annat därför ansåg Piaget att skolstart inte är lämplig före den åldern. När barnet kommer upp i tolvårsåldern kan det enligt Piaget börja tänka som en vuxen och börja använda ett abstrakt tänkande och inte bara det logiska (ibid). Hwang och Nilsson (2006) bygger vidare på detta och framhåller att Piaget delade in barnets tänkande i fyra olika skeden. Piaget ansåg att ett skede började i sjuårsåldern och ett annat i tolvårsåldern (Kroksmark, 2003). Innan dess finns två tidigare skeden vilket det första är mellan noll och två år och då utvecklas barnet genom sina sinnen och det andra är mellan tre och sex år.

Förutom Piaget finns det en annan teoretiker som har haft stor betydelse inom forskning om barns utveckling nämligen Lev Vygotskij, vilken vi anknyter till även här främst utifrån Stensmo (2007). Enligt Stensmo ansåg Vygotskij att barnen utvecklas i ett samspel med omvärlden och för att man ska utvecklas behövs olika redskap. Dessa redskap är främst tänkandet och språket. Med hjälp av verktygen kan barnet sedan kommunicera med sin omvärld och byta erfarenheter med den. Vygotskij ansåg språket som något viktigt då det sammanbinder kulturen. Här menar Kroksmark (2003) att Vygotskij skiljer sig från Piaget då han anser att språket är centralt. Minnen, känslor, tankar och språk är av stor vikt för inläring hos honom.

Vygotskij kallar barnets utveckling ontogenes och menade att barnet föds i en befintlig kultur där det växer upp och lär sig kulturens beteende främst genom språket. Han ansåg också att det var med språkets hjälp som barnet blev medvetet om sig själv, och tack vare det lärde sig styra sitt eget handlande. Barnet lär av andra och utifrån det lär de sig att använda sin egen kunskap. Enligt Vygotskij var ordet viktigt för barnets utveckling då barnet lär sig i samspel med sin omgivning. Barnet börjar först använda ordet socialt då det kan kommunicera med omvärlden. Sedan kan barnet använda orden mentalt och börjar således tänka. Kroksmark (2003) bygger vidare på att Vygotskij ansåg att barn lär sig mest i samspel med någon som redan kan. Sambandet mellan lärare och elev såg Vygotskij som avgörande för barnets inläring. Han ansåg att läraren skulle lägga upp didaktiken så det passade barnet och att pedagogiken alltid skulle vara inriktad mot det individuella barnet. Vygotskij menade att barnet måste få prova på sin egen förmåga men att vuxna ska finnas där och stötta. Allt för att barnet skulle bli en självtänkande individ. Hwang och Nilsson (2006) redogör också för att Vygotskij menade att det är språket och kulturen som formar barnets utveckling. Vygotskij menar att barnets utveckling är helt beroende av den kultur de växer upp i medan Piaget anser att alla barn genomgår samma faser. Piaget ansåg att utbildning och utveckling inte hade med varandra att göra medan Vygotskij ansåg det motsatta (Hwang och Nilsson, 2006). Både Vygotskij och Piagets teorier är välkända inom utvecklingspsykologin, dock anser ovan nämnda författare att Piagets teorier är kritiserade.

3.2. Läs- och skrivutveckling

Genom sin omvärld lär sig barnen det talade språket, skriftspråk eller teckenspråk. (Bjar och Liberg, 2003). Barnens språkutveckling är alltså både påverkat av ett kognitivt och sociokulturellt sammanhang (jämför Vygotskij). En normal utveckling hos barn ser ut på detta sätt, då ordförrådet redan från cirka ett års ålder börjar ta fart. För att böjningsmorfologi och grammatiken skall utvecklas är en förutsättning att ordförrådet har börjat ta fart. Författarna skriver att man redan tidigt när barnet är litet kan förutse hur barnets språkliga väg kan komma att se ut, detta genom att

lyssna på barnets joller. För barnet är språkinläringen i stort sett en anpassningsprocess. Barnet samlar på sig olika intryck och information som de sedan kan använda sig av i olika situationer, vilket är tankar som Vygotskij också framfört. Men det handlar inte bara om att barnet anpassar sig efter språket utan barnets sociala omgivning måste också anpassa sig efter barnet så att inläringen kan fortskrida. När barnet väl börjar utveckla sitt språk inser de att de kan få användning av detta på många sätt. Bjar och Liberg menar att uttal och den huvudsakliga grammatiken börjar utvecklas redan i förskoleåldern. Ordförrådet och retoriska förmågor är ett livslångt lärande menar de. Man skulle kunna säga att man ser språkutvecklingsprocessen som oändlig och som pågår hela livet. Redan i spädbarnsåldern börjar språket att formas och barnen börjar anpassa sig efter språkets ljud redan inom de första sex månaderna. När barnet börjar närma sig treårsåldern brukar de börja koppla samman två ord i samma yttrande, det så kallade tvåordsstadiet. Det är nu som barnet har utvecklat det elementära ordförrådet och grundläggande grammatiken för att kunna påbörja ett samtalsämne, göra kommentarer och så vidare. Det är också nu som barnen börjar möta nya utmaningar då de kommer upp i förskolan då man på allvar ska lära sig grunderna för att läsa och skriva.

Ingvar Lundberg och Görel Sterner (2006) anser att redan i förskoleklassen så börjar barnen att engagera sig och undersöka språket precis som Bjar och Liberg (2003) tar upp. Barnen blir ofta fascinerade av rim och ramsor och ord som låter likadant. Att barnen får en fonologisk medvetenhet blir grunden till att de lär sig läsa. Fonologi står för hur språkets ljudmässiga delar är uppbyggda.

Våra bakgrunder ser olika ut och vi föds alla med olika förutsättningar för att lära oss att läsa och skriva. (Andersson, Belfrage och Sjölund, 2006). Läsinläringen ser ut på olika sätt för alla då vissa klarar av detta galant medan andra behöver lite mer hjälp på vägen. Att få en särskild typ av träning för att klara av läsinläringen är något som många barn kan behöva.

Alfabetet består av bokstäver som vi sätter samman till ord och när vi sedan läser orden högt har vi avkodat ett ord. Att lära sig hur bokstäver och språkljud hänger ihop är grundläggande för ett alfabetiskt språk och läsförmåga. Att knäcka läskoden menar Andersson, Belfrage och Sjölund (2006) är något som alla barn bör vara på god väg att klara av i år ett. När barnen börjar förstå den alfabetiska principen börjar de kunna läsa enklare ord. Detta kan gå lite långsamt till en början men med lite träning brukar det öka barnets läsflytande. Efter en tids träning har barnet automatiserat sin avkodning och läser nu flytande. Det är också nu som barnen kan börja skriva ord som stavas som de låter eftersom de har lärt sig hur ljud och bokstäver hänger ihop. Att barnen stavar precis som ljuden låter och att de blir felstavade är vanligtvis inget man behöver oroa sig för då detta med mer övning och läsning brukar klarna efter ett tag.

3.3. Begreppet läs- och skrivsvårigheter

Läs- och skrivsvårigheter har under årens gång haft ett flertal benämningar, bland annat ordblindhet, dyslexi och specifika läs- och skrivsvårigheter. Begreppet ordblindhet användes enligt Britta Ericson (2001) mestadels under första halvan av 1900-talet men det uttrycket ersattes senare och kom då att kallas antingen specifika läs- och skrivsvårigheter eller dyslexi. Termen ordblindhet tog ny kraft på 80-talet då många föräldrar började använda ordet för att förklara sina barns svårigheter. Maria och Seija Wellros (1995) väljer helst att använda just ordblindhet. De förklarar att anledningen till detta är att personer som har svårigheter med läsning och skrivning

just är blinda för orden. Man behöver hjälp att läsa ut och stava till vissa ord då man ej kan se dem. I och med att man sätter ett begrepp på fenomenet så väljer man också varifrån svårigheterna har sitt ursprung. Väljer man till exempel att kalla det ordblindhet har det att göra med visuella svårigheter (Wellros, 1995). Detta anser Torleiv Høien och Ingvar Lundberg (1999) är fel då det enligt dem inte har något med synen att göra. Använder man däremot ordet dyslexi så har man diagnostiserat barnet. Wellros (1995) är dock inne på samma spår som Rygvold (Asmervik, m.fl 2001), nämligen att läs- och skrivsvårigheter är det mest användbara begreppet då det lämnar gott om plats för egna tolkningar kring bland annat begreppets orsaker och åtgärder. Begreppet låter inte heller så allvarligt så det passar in i folkmun.

Idag används begreppet läs- och skrivsvårigheter titt som tätt. Anne-Lise Rygvold (Asmervik, m.fl 2001) klargör att begreppet handlar om just det, nämligen att man har svårigheter med att läsa och skriva. Rygvold (Asmervik, m.fl 2001) menar att dessa problem är de huvudsakliga problemen men att de medför ett flertal svårigheter. Till exempel kan svårigheter med att läsa och skriva leda till att motivationen försvinner eller att ens självkänsla inte infinner sig. Själva begreppet läs- och skrivsvårigheter anser Rygvold (Asmervik, m.fl 2001) är bra då det faktiskt talar om exakt vad det hela innebär.

Ibland kan det dock vara så att begreppet läs- och skrivsvårigheter blandas ihop med diagnosen dyslexi. Wellros (1995) tar upp att många tycker att ordet dyslexi låter som en sjukdom. En sjukdom är det inte men det är en diagnos för att man faktiskt har grava svårigheter med läsning och skrivning. Begreppet dyslexi kommer från grekiskan och betyder svårigheter med ord. Bjar och Lidberg (2003) påpekar att man ska vara väldigt noga med att hålla isär begreppen dyslexi och läs- och skrivsvårigheter framför allt när det gäller yngre barn. Svårigheter med till exempel fonologin kan nämligen vara övergående då inläringen de första skolåren kan gå väldigt långsamt. Bjar och Liberg (2003) menar även att det är viktigt att man vet att dyslexi inte har något med intelligens att göra utan att dyslexi är specificerat och innebär främst att man har svårigheter att hantera fonem. Detta är även Høien och Lundberg (1999) noga med att poängtera. Personer med dyslexi är normalintelligenta och kan ibland till och med vara extra duktiga på att tala och föra fram sina kunskaper muntligt. Dyslexi skiljer sig från många andra diagnoser då den talar om vad man inte har och vad man inte kan. Detta gör i många fall att den låter mer negativ och mer nedtryckande för personer som har fått den då man hela tiden talar om för dem vad de inte kan

Enligt Høien och Lundberg är det svårt att avgöra om en person har dyslexi eller andra läs- och skrivsvårigheter. Det som är mest karakteristiskt hos personer som har dyslexi är att de har svårigheter med avkodning samt rättstavning. Rygvold (2001) bygger vidare på detta genom att uppmärksamma att man ofta har svårt att avkoda vissa enskilda ord och att problemen är oväntade för personens ålder. Hon håller även med Høien och Lundberg om att begreppen dyslexi och läs- och skrivsvårigheter är relativa och att det är svårt att dra en exakt gräns mellan dem. Författaren anser dock att elever med dyslexi ofta bara har rent språkliga svårigheter medan personer med läs- och skrivsvårigheter kan ha svårigheter även på grund av andra betingelser, så som generella svårigheter eller problem med syn eller hörsel. Deras svårigheter har oftare ett bredare spektra medan elever med dyslexi har specifika problem. Hwang och Nilsson (2006) menar att fem till tio procent av Sveriges befolkning har någon slags läs- och skrivsvårighet och att det är vanligare att pojkar får dyslexi än flickor.

Om man vill veta om ett barn har anlag för läs- och skrivsvårigheter eller dyslexi kan man titta efter vissa tecken. Några av de första tecken man kan se hos barnen kan enligt Bodil Andersson, Louise Belfrage och Eva Sjölund (2006) vara att barnet:

- inte visar något intresse för det skrivna ordet som till exempel att läsa böcker
- tar längre tid på sig än övriga elever att lära sig läsa och skriva
- inte läser flytande utan stakar sig fram
- läser ut orden fel, till exempel igen och ingen
- har svårigheter med matematiken då de kanske inte kan läsa ut lästalen
- har svårigheter med stavningen eller tappar ändelser: smörgåsen blir till exempel smögås
- blandar ihop siffror och bokstäver och skriver dem i omvänd ordning
- inte jobbar efter sin fulla kapacitet
- känner frustration
- har svag tilltro till sig själv och blir ofta ledset
- har koncentrations- och motivationssvårigheter
- kommer på bortförklaringar för att slippa läsa och skriva

Både Høien och Lundberg (1999), Rygvold (Asmervik, m.fl 2001) och Ericson (2001) är dock inne på samma spår. Alla fyra anser att den som sätter diagnosen måste besitta stora kunskaper och vara väldigt noga med utredningen för att inte ge ett felaktigt omdöme.

3.4. Förklaringar till läs och skrivsvårigheter

Rygvold (Asmervik, m.fl 2001) beskriver olika orsaksfaktorer som kan vara en bakomliggande förklaring till att man har läs- och skrivsvårigheter. Hon menar att det både finns orsaker inom arv och miljö som påverkar. Författaren ger några exempel som kan ligga till grund för läs- och skrivsvårigheter till exempel språkliga faktorer, neurologiska dysfunktioner, synproblem, socioemotionella förhållanden och pedagogiska faktorer. Enligt Margareta Sandström Kjellin (2004) finns det liknande aspekter som påverkar barnen i sin läs- och skrivutveckling. Hon menar att det är individen själv eller omgivningen som har svårigheter och att de kan ha påverkan på varandra. Detta poängterar också Rygvold (Asmervik, m.fl 2001) då man i skolsammanhang ibland kan lägga större vikt på den individuella orsaksförklaringen och lite grann se förbi de yttre inlärningsbetingelserna.

Individrelaterande förklaringar

Barnen kan ha fler svårigheter som tyder på att de kommer att få problem med att läsa och skriva. De kan ha svårt för att följa med och komma ihåg instruktioner som de får, de kan även ha svårigheter med att skilja på höger och vänster. Att lära sig klockan kan också vara krångligt. Detta är också något som Bjar och Liber (2003) tar upp. Författarna menar precis som Andersson, Belfrage och Sjölund (2006) att man ska vara vaksam på tecken som barnen visar i tidig skolålder. Att barnen inte visar något större intresse för högläsning eller att hålla på med rim och ramsor bör tända en varningslampa hos läraren men också hos föräldrarna. Svårigheter med avkodning och rättstavning eller koncentrationssvårigheter kan ibland leda till att man får läs- och skrivproblem.

Mats Myrberg (2007) menar också att det finns en genetisk påverkan. I flera olika tvillingstudier har det visat sig att orsaken kan ha genetiska faktorer. Det visade sig att om föräldrarna hade oklara fonologiska representationer kunde barnen få det svårare att uppfatta språkets regler.

Miljörelaterande förklaringar

Andersson, Belfrage och Sjölund (2006) anser att det finns många saker som kan ha betydelse för att människor har svårt för skriftspråket. De menar även att dålig undervisning kan leda till att eleverna inte får tillräckliga kunskaper för att klara av läsningen och skrivningen. Slutligen anser författarna att problemen med läsning och skrivning kan visa sig genom otillräckliga kunskaper i det svenska språket på grund av ett annat förstaspråk. Om barnens får för lite språkstimulans i förskoleåren samt att de ej får öva tillräckligt mycket på att läsa så kan det också påverka.

Rygvold (Amervik, m.fl 2001) går också in på att hemmamiljön och skolmiljön har en stor betydelse för barnen när de ska lära sig läsa och skriva och bättra på sin språkliga förmåga. Hon anser att en ohjälpsam skolmiljö kan medföra sämre förutsättningar och att barnen då får problem med läsandet och skrivandet. Den språkliga stimulansen är viktigast i förskoleåldern precis som Andersson, Belfrage och Sjölund (2006) poängterar. Det är även viktigt att hemmet har ett gott samarbete med skolan och arbetar för att stimulera barnens språkliga förmåga. Författarna berättar att barns läs- och skrivutveckling startar före skolstarten och påpekar att redan från födelsen kan den utveckling påverkas både positivt och negativt. Detta när barnet kommer i kontakt med och börjar använda sig utav det talade språket. De kan se att barnen hamnar inom ett ganska stort spektra där de barn som fått mest språkstimulans hemma har ett stort försprång gentemot de andra barnen när de kommer till skolan och börjar sin läs- och skrivinlärningsprocess.

3.5. Åtgärder

Åtgärderna som man sätter in för att hjälpa eleverna med deras läs- och skrivsvårigheter kan beskrivas som individ- och/eller miljöinriktade. I vissa fall går dessa två aspekter också ihop och man kan inte göra en delning mellan dem. När man arbetar med barn som har läs- och skrivsvårigheter kan undervisningen gå till på olika sätt. Antingen kan eleven vara med i klassen och få hjälp på så vis eller så kan eleven få enskild undervisning. Att få specialundervisning i grupp är också ett alternativ enligt Rygvold (Asmervik m.fl 2001). Pedagogerna som tar hand om dessa elever har inte alltid den utbildning som de bör ha och ibland är det så att undervisningsmetoden inte alltid verkar vara genomtänkt berättar författaren. Ibland är det också så att undervisningen inte är riktad till den enskilde eleven och är skraddarsydd för denne. Att lärarna emellan har ett gott samarbete och är medvetna om elevens svagheter och vad denne är bra på är en förutsättning för elevens bästa (Rygvold ur Asmervik, m.fl 2001).

Hwang och Nilsson (2003) beskriver hur stor vikt som ligger i att lärarna engagerar sig och hjälper till med elevens läs- och skrivutveckling. Skolan ska skapa gynnsamma förutsättningar för eleverna genom att pedagogen gör en utredning över elevens svårigheter och möjligheter och få lästräningen att överensstämja med den enskilda eleven. Att se positivt på elevens möjligheter och inte bara till hindren och att gå långsamt fram är viktigt. Som pedagog ska man se till att eleven inte jämför sig med andra barn utan att den ska se sina egna framsteg istället.

Individrelaterande åtgärder

Inger Öhlmér (2001) betonar vikten av åtgärdsprogram. Hon menar att det kan vara svårt att hitta den rätta åtgärden för att hjälpa eleven på bästa sätt. Det är dock viktigt att åtgärderna sätts in så tidigt som möjligt och att man följer upp åtgärdsprogrammet ordentligt. För att hitta det bästa sättet att hjälpa eleven på krävs

det att man lägger ner mycket tid och analyserar både eleven och lärarens eget tillvägagångssätt. Öhlmér poängterar att man som lärare ibland är tvungen att ställa sig frågan: vad kan jag förändra? Detta är betydelsefullt och stärkande för ens lärarroll. När man talar om åtgärdsprogram skriver författaren "I arbetet med åtgärdsprogram spelar det ingen roll vilken orsaken till problemet är. Det är den **enskilda barnets behov**, som skall styra åtgärderna" (Öhlmér 2001, s.25). Som lärare finns det några sätt som man kan arbeta på för att stimulera barnens inläring på bästa sätt. Att arbeta med våra sinnen är ett sådant arbetssätt. Detta arbete kallas multisensorisk inläring menar Andersson Belfrage och Sjölund (2006). Den internationella dyslexiföreningen stödjer tanken med att jobba med sinnen. Det har visat sig att genom att arbeta på detta sätt har goda förbättringar hos barn med dyslexi uppkommit poängterar författarna i sin bok. Arbetar man på detta sätt i lugn arbetstakt då barnen både får höra, se, säga och forma olika ord och bokstäver med sitt eget finger så fastnar det lättare menar Andersson Belfrage och Sjölund (2006).

Miljörelaterande åtgärder

Andersson, Belfrage och Sjölund (2006) redogör för betydelsen av åtgärdsprogram. Författarna skriver att det är viktigt att alla lärare kring eleven engagerar sig och samarbetar för bästa resultat. Deras diskussioner och vad de har kommit fram till skall skrivas ner i åtgärdsprogrammet. Alla barn har rätt att få hjälp i skolan om de har svårt med läsningen och skrivningen. Detta oavsett om en diagnos är fastställd. Att barnet får lära sig vad det är bra på och mindre bra på hjälper läraren att hitta en undervisning som passar just den eleven. En viktig fråga som författarna tar upp och som man vill ha svar på är: "Varför utvecklas inte läs- och skrivförmågan som väntat hos detta barn?"

I grundskoleförordningen står det att rektorn har det övergripande ansvaret för att ett åtgärdsprogram för elever med svårigheter skall göras. "Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, dennes vårdnadshavare eller på annat sätt har framkommit att eleven behöver särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta vid utarbetandet av programmet" (Grundskoleförordningen, 5 kap 1 §).

Myrberg (Andersson, Belfrage och Sjölund, 2006) professor på Lärarhögskolan i Stockholm hade ett projekt som hette "Konsensusprojektet" vilket rörde sig om både individ- och miljörelaterade insatser. I detta projekt tog man reda på vad olika forskare hade för gemensam syn på läs- och skrivfrågor. Den svenska forskargruppen tog fram en del punkter som de tyckte hade stor betydelse för ett lyckat specialpedagogiskt sätt att arbeta med barn som har läs- och skrivsvårigheter.

Dessa punkter var bland annat: (se bilaga 1 för vidare förklaring av punkterna)

- Hög lärarkompetens
- Tidiga insatser i läs- och skrivinläringen
- Kontinuerlig och strukturerad undervisning
- Tillräckligt med tid och lärarstöd
- Systematisk hjälp för bättre läsförståelse.
- Motivation och sammanhang med eleven
- Medvetenhet och målinriktning
- Dataprogram används i kombination med lärarstöd
- God samverkan med hemmen
- Högläsning både i skolan och hemma

Bjar och Liberg (2003) framhåller att om man som lärare använder sig av ett arbetssätt som både är strukturerat och lustfyllt kan man uppnå goda resultat. Det kan handla om att man leker mycket med ord och många undersökningar har visat att det kan förebygga läs- och skrivsvårigheter. En sådan arbetsmetod är Bornholmsmodellen som börjar sprida sig runt om i landet och blivit vanlig i många skolor. Det har visat sig att de barn som hade svårast för att lära sig att läsa och skriva var de som gynnades mest av denna metod. Började barnen redan i förskolan experimentera och leka med ord genom olika språklekar och sedan att det fortsätter på samma vis i år 1 så hade de nått en god läsförmåga i år 3. Att ha en stund varje dag som pedagogen planerar och har tillsammans med barnen då de har olika språkaktiviteter kan ge barnen ett försprång till att lära sig läsa. Rygvold (Asmervik, m.fl 2001) poängterar också vikten av att resurser för barn med läs- och skrivsvårigheter skall sättas in så tidigt som möjligt för att nå goda resultat. Författaren skriver att i viss mån så kan man nog förebygga läs- och skrivsvårigheter på detta sätt.

3.6. Vad säger styrdokumentet

Det som står att läsa i alla styrdokument gällande skolan, det vill säga läroplaner, skollagen, FN:s barnkonvention och Salamancadeklarationen, gäller alla elever i den svenska skolan, även de med läs- och skrivsvårigheter. Ibland kan det vara lite svårt att tolka läroplanerna då det inte står rakt ut vad de menar och vill, men hur man än väljer att tolka dem så ska man alltid se till att man förstår att de inbegriper vart och ett av de barn som går i skolan. Vad står det då om elever med läs- och skrivsvårigheter? Vill man ha det ”svart på vitt” så står det ingenting. Man får läsa sig till att det som står om alla elever också gäller dessa barn. Vissa delar kan dock vara mer relevanta. En sak som upprepas flertalet gånger i Lp094 (2004) är att undervisningen ska anpassas efter varje enskild individ. Man ska se till varje elev och utefter dennes förutsättningar och behov ska man lägga upp undervisningen så att eleven kan tillgodogöra sig de kunskaper han eller hon behöver. Läraren ska enligt Lp094 se till varje elevs tidigare erfarenheter men även dess språkliga kompetens för att sedan hjälpa eleven vidare i sin utveckling.

Som flera olika författare tagit upp, bland annat Rygvold (Asmervik, m.fl 2001), kan läs- och skrivsvårigheter leda till andra problem till exempel att man får ett dåligt självförtroende. Detta ska inte kunna hända då det i Lp094 står att varje elev ska få en stark tro på sin egen språkliga förmåga genom att få tillgång till att läsa, skiva och samtala. Det står också att varje elev i skolan ska känna sig respekterad men även känna en trygghet vilka är grundläggande tillstånd för att kunna känna självförtroende. Precis var och en av eleverna i skolan ska också få känna glädje och vara tillfredsställd med sitt arbete. De ska veta hur det känns att göra framsteg och att övervinna svårigheter. Dessa svårigheter kan till exempel vara att lära sig läsa eller så kan det vara små framsteg som bara att läsa något enstaka ord eller skriva sitt namn, vilket kan vara svårt nog för vissa elever till exempel de med läs- och skrivsvårigheter.

I Lp094 finns ett flertal olika mål, både att sträva mot och att uppnå. Under dessa mål står det väldigt tydligt att dessa gäller för varje elev och att det är upp till skolan att de uppnås. Rygvold (Asmervik, m.fl 2001) menar att elever med läs- och skrivsvårigheter kan ha svårt att motivera sig till skolarbete, men skolan har enligt Lp094 ett strävansmål som går ut på att väcka nyfikenhet och lust att lära hos alla barn. Ett annat mål är att de ska känna tillit till sin egen förmåga, tro på att de

faktiskt kan. Ytterligare ett strävansmål är att eleverna ska utveckla ett rikt och nyanserat språk. Om än viktigare är då det mål som faktiskt alla elever ska uppnå, nämligen att de ska behärska det svenska språket och kunna använda det på ett bra sätt genom att läsa aktivt men även att kunna få fram sina åsikter och tankar både verbalt och skriftligt.

Det är dock inte bara i läroplanerna det tas upp att alla elever ska behandlas lika och få en likvärdig utbildning, även skollagen tar upp detta. Elever som har läs- och skrivsvårigheter kan i flera fall behöva extra hjälp för att ta sig framåt och i skollagen (2004) §2 kap 1 står det att elever i behov av särskilt stöd ska tas hänsyn till för att de ska kunna utvecklas. Detta påpekas även i §1 kap 4 där det klart och tydligt står skrivet att skolan ska ge de elever som har svårigheter i skolan extra stöd.

När det gäller att se vilka rättigheter eleverna har i skolan är kanske inte det första styrdokument man tittar i FN:s Barnkonvention. Barnkonventionen kan precis som läroplanerna och skollagen tolkas lite olika beroende på vem som läser dem. Men oberoende av vilket styrdokument man väljer att läsa så vill de alla bara se till barnens bästa. I Barnkonventionen (2004) står det upprepade gånger att barnets bästa alltid ska sättas främst, detta även när det gäller utbildning. I konventionen står det vidare att alla barn ska få en utbildning. Utbildningen ska syfta till att alla barn får utvecklas och skapa en egen personlighet samt skapa en stark fysisk och psykisk förmåga. Här ser man en koppling till Lp094 och övriga läroplaner genom den psykiska förmågan barnkonventionen tar upp, nämligen den trygghet och självtillit som läroplanerna skriver att barnen ska utveckla. Det spelar ingen roll vilket styrdokument man väljer att läsa. De är alla till för att främja barnen. De vill att alla barn oavsett om de har några svårigheter ska ha samma möjligheter att utvecklas och finna kunskaper för att få ett bra liv och bli välmående individer. Salamacadeklarationen (1994) tar upp FN:s stadgar kring bland annat jämlikhet och där kan man läsa att inkludering är viktigt för att barn ska få förståelse för varandra. Att ingå i en gemenskap och inte bli utesluten för att man har svårigheter av något slag är något de uppmanar till.

3.7. Litteratursammanfattning

Litteraturgenomgången visar att Stensmo (2007) och Kroksmark (2003) menar att Piaget och Vygotskijs teorier om barns utveckling är relevanta att uppmärksamma i samband med barns språkliga utveckling i allmänhet och i läs- och skrivsvårigheter i synnerhet. Stensmo menar att enligt Piaget får människor sina kunskaper från erfarenheter och ny kunskap tillkommer hela tiden. Han menar också att barn anpassar sig efter sin omgivning. Kroksmarks anser att Vygotskij däremot menade att barn utvecklas i samspel med omvärlden med hjälp av språk och tänkande. För honom är språket centralt. Även nutidens författare tar upp att barn lär sig genom sin omvärld och språkinlärningen är en anpassningsprocess. Språkutvecklingsprocessen är oändlig och fortgår hela livet. Alla har olika förutsättningar för att lära sig läsa och skriva och därför måste inlärningen ske på olika sätt. Att lära sig hur bokstäver och språkljud hänger ihop är grundläggande för ett alfabetiskt språk, barn kan behöva olika mycket hjälp för att tillgodogöra sig den här kunskapen. En del barn kan ha svårigheter att ta till sig dessa kunskaper och de benämns ofta med olika begrepp. Två vanliga begrepp är läs- och skrivsvårigheter och Dyslexi. Båda begreppen innebär att man har svårigheter med läsningen och skrivningen på ett eller annat sätt. För att veta om ett barn har läs- och skrivsvårigheter kan man titta efter ett antal kännetecken bland annat att barnet blandar ihop bokstäverna. Förklaringar till dessa svårigheter kan vara individ- och/eller miljöbetingade. När en elev uppvisar

svårigheter kan man ta till vissa åtgärder för att hjälpa dem framåt i utvecklingen. Vilka åtgärder man ska ta till är upp till det enskilda barnets behov. Åtgärderna kan gå ut på att anpassa miljön kring barnet eller ta fram passande material till barnet. Enligt styrdokumenterna ska dessa barn få träning och hjälp. Strävansmålen och uppnåendemålen är gällande för alla elever även för de som har läs- och skrivsvårigheter.

4. Metod

4.1. Forskningsstrategi

Man ska välja sin metod efter det forskningsproblem eller de forskningsfrågor man vill ha svar på (Stukát, 2005). Den här studien avser att tydliggöra hur lärarna arbetar med läs- och skrivsvårigheter bland annat för att därmed synliggöra hur de främjar elevers språkliga utveckling därför har vi valt en kvalitativ metod. Stukát (2005) anser också att när man väljer en kvalitativ forskningsmetod är det vanligt att man använder just intervjuer som datainsamlingsmetod för att intervjuerna kan ge bredare information än andra insamlingsmetoder, och respondenten får möjlighet att delge mer utav sin kunskap och sina tankar vilket var meningen. Denscombe (2000) menar att den här metoden bör man välja om man vill ha ett större spektra på informationen men från ett färre antal respondenter. För att ta reda på det kan vi använda olika datainsamlingsmetoder till exempel observation och intervju. Stukát (2005) menar att det är viktigt att noga överväga sitt val så att man får fram den mest väsentliga informationen. Vi valde då intervjuer för att lärarna själva skulle få möjlighet att berätta om hur just de jobbar och varför. Vid observationer skulle man kanske bara få se några enstaka åtgärder och ej hur lärarna arbetar i stort. Att använda enkäter hade kunnat vara en möjlighet, men då vi ville få information om mer komplicerade förhållanden och även få möjlighet att följa upp lärares resonemang valdes intervjuer.

Vi valde att använda semistrukturerade intervjuer vilket Denscombe (2000) menar är när man har färdiga frågor som man vill ha besvarade men samtidigt kan vara flexibel kring dem då det gäller dess ordning. Semistrukturerade intervjuer innebär också att man låter den intervjuade få göra egna tillägg och att svara öppet på frågorna. Meningen var att lärarna skulle berätta helt utifrån sig själva och de gavs också möjlighet att lägga till något extra efter att intervjufrågorna hade slutförts. Intervjuerna var också det som Denscombe kallar för personliga intervjuer, det vill säga att bara en person intervjuades i taget och att vi som intervjuare var själva i rummet med respondenten. Denna metod valdes för att den intervjuade skulle kunna uttrycka precis vad den kände och tänkte och inte påverkas av någon annan.

4.2. Urval

Då det var bestämt vilken metod som skulle användas för att samla in data så skulle respondenter väljas ut. Vi valde att intervjua klasslärare, med dem som jobbar med eleverna hela dagarna. Vilka lärare som intervjuades spelade inte så stor roll då de som lärare har behov av att kunna arbeta med elever som har läs- och skrivsvårigheter. Antalet lärare som jobbar på ett visst sätt var oväsentligt, och vi ville istället veta hur lärarna arbetar och varför de gör så.

Studien omfattar tio intervjuer. Alltså en så kallad småskalig forskning som Denscombe (2000) menar är passande för kvalitativa studier, detta för att få en

bredare information. Vi valde att göra intervjuerna på två olika skolor men vi avsåg inte att skilja dem åt i resultatet. Då vi inte ville ha några specifika lärare kan man säga att vi hade en öppen forskningsdesign som Denscombe benämner det när vem som helst får ställa upp. För att lärarna dock skulle veta att vi ville ha deras hjälp lämnades ett missivbrev (se bilaga 2) till lärarna på skolorna. På den ena skolan fick vi möjlighet att vara med på ett morgonmöte där berättades vad vi höll på med och vad vi vill ha för hjälp av dem. Sedan lämnade vi kvar våra missivbrev så att de lärare som var intresserade kunde kontakta oss. På den andra skolan fanns inget lämpligt möte utan missivbrev lämnades i lärarnas fack. Fem lärare från vardera skola kontaktade oss och var villiga att ställa upp på våra intervjuer, vilket resulterade i totalt tio intervjuer.

4.3. Datainsamling och databearbetning

Vi valde att skicka ut intervjufrågorna (Se bilaga 3) i förväg till lärarna. Detta för att en del kan känna sig mer avslappnade vid en intervju om de är lite förberedda. Det var helt frivillig för lärarna att titta på frågorna i förväg, men de som ville skulle få en möjlighet att göra det.

Själva intervjuerna gick till så att vi, innan vi kom till själva intervjun, noga kontrollerade att vi hade allt material. Att bandspelaren fungerade, att batterier fanns och att bandet var framspolat samt att penna och anteckningsblock fanns till hands. Att vi valde att både anteckna och spela in på band beror på att vi ville ha flera vinklar. Precis som både Denscombe (2000) och Stukát (2005) anser så är bandspelaren det bästa materialet då man får med allt som sägs. Om man bara antecknar är det lätt att missa något viktigt. Att vi ändå valde att anteckna berodde på att när man spelar in så kan man inte se den intervjuades kroppsspråk, vilket kan vara viktigt då man på det kan märka om personen blir nervös vilket kan påverka dess svar.

Innan intervjun började informerades respondenterna att det skulle ta högst 30 minuter då lärarna har fullt upp och inte skulle behöva avsätta mer tid, och de tillfrågades om bandinspelning var tillåten. Ingen skulle behöva känna sig obekvämt med att bli inspelad så vi ville försäkra oss om att alla var med på det. Det klargjordes att det var en som skulle ställa frågor och en som skulle anteckna. Den som antecknade satte sig också en bit bort för att respondenten inte skulle känna sig underlägsen, vilket Denscombe (2000) menar lätt kan hända. Han anser att man helst ska sitta i 90 graders vinkel från den man intervjuar för att det inte ska kännas som en konfrontation, men vi valde istället att sätta oss först och sen kunde den intervjuade sätta sig där den kände sig bekväm.

Intervjuerna genomfördes i varje lärares klassrum eller i ett tillhörande grupprum. Detta för att lärarna skulle känna sig bekväma i en invand miljö, vilket Stukát (2005) menar är viktigt för att få en avslappnad intervju. När intervjuerna pågick ställdes de frågor som var förutbestämda, men ibland fick någon av frågorna vinklas lite då vi märkte att de redan hade svarat på en del utav den eller om de inte riktigt förstod. Frågorna som ställdes baserades på våra forskningsfrågor och handlade om hur lärarna jobbade med bland annat elever med läs- och skrivsvårigheter. För att få konkreta svar på hur arbetet gick till gick en av intervjufrågorna ut på att respondenterna skulle berätta om ett specifikt fall med en elev som har eller hade haft läs- och skrivsvårigheter. Då de förutbestämda frågorna var avklarade fick lärarna möjlighet att lägga till något om de ville och sen tackade vi väldigt nogga för att de tagit sig tid med oss. Detta tar Denscombe upp som en viktig punkt.

Denscombe(2000) menar att innan man börjar analysera det insamlade datamaterialet så bör man se till att materialet är utformat på ett likartat sätt och att varje del märks med en unik kod för att man lätt ska kunna finna det man söker. Intervjuerna transkriberades på ett identiskt sätt och tilldelades varsin kod så att det var lätt att lokalisera det man söker. Från materialet, det vill säga intervjufrågorna inklusive fallbeskrivningarna, plockades de viktigaste aspekterna fram, sådan fakta som berörde och kunde kopplas till forskningsfrågorna. Visst material kunde genast plockas bort och behövde inte ens analyseras. Detta gällde när respondenterna gled ifrån sin yrkesroll och började prata om sitt privatliv vilket inte hade något med dessa studier att göra. Denscombe anser att vid genomgången av materialet bör man först kategorisera det och sedan finna teman i dessa. Vi gick igenom den insamlade datan som lätt kunde kategoriseras i ett antal större grupper. Grupperna var vad lärarna ansåg främjade elevers läs- och skrivutveckling, vad de ansåg motverkade detsamma, vad som var karakteristiskt samt vilka åtgärder som fanns att ta till. Genom att se likheter i materialet framträdde teman i form av individinriktade och miljöinriktad åtgärder/ insatser.

4.4. Tillförlitlighet

Denscombe (2000) menar att man kan kontrollera om intervjuinnehållet är trovärdigt genom att jämföra det med data från andra intervjuer, vilket gjordes i den här studien då vi jämförde våra respondenters intervjusvar mot varandra. Denscombe anser även att det viktigaste med tillförlitligheten är att forskningen går att upprepa av andra forskare. Vi var noga med att vara objektiva så att om man skulle göra om intervjuerna skulle man få liknande svar men kanske inte exakta då personer gör nya erfarenheter och ändrar uppfattningarna.

I och med att intervjuerna som genomfördes gick ut på att respondenterna fick berätta om sina egna erfarenheter och hur just de jobbar så bidrar det till ökad trovärdhet. Då en av oss observerade intervjuerna så blev tillförlitligheten också högre då vi kunde se respondentens kroppsspråk.

4.5. Etiska ställningstaganden

Innan respondenterna intervjuades informerades de om att det de berättade skulle hanteras konfidentiellt och att inga namn skulle användas. Denscombe (2000) skriver också att det är viktigt att det finns ett samförstånd mellan intervjuare och respondent om vad informationen ska användas till och det klargjordes för respondenten. De fick veta att informationen skulle användas i ett examensarbete gällande läs- och skrivsvårigheter. Innan intervjuerna genomfördes fick även respondenterna godkänna att informationen som delgavs spelades in på band. Stúkat (2005) tar upp de forskningsetiska principerna och vi var noga med att först läsa igenom dem så att vi själv visste vad de innebar och sedan upplyste vi våra respondenter om deras rättigheter. Gällande de forskningsetiska principerna togs störst hänsyn till konfidentialitetskravet och informationskravet detta för att respondenterna skulle känna sig trygga och kunna berätta vad de verkligen tyckte och kände.

5. Resultat av intervjuerna

I följande avsnitt presenteras resultatet med utgångspunkt från våra forskningsfrågor. Kapitlet inleds med en bakgrund till hur lärare ser på läs- och skrivsvårigheter. I kapitlet redogörs för hur lärare anser att man kan främja och motverka elevers språkliga utveckling, hur lärarna kan upptäcka läs- och skrivsvårigheter hos sina elever samt vilka åtgärder de använder när en elev uppvisar svårigheter med läsning och skrivning. Kapitlet avslutas med en sammanfattning.

5.1. Bakgrund

Har antalet elever med läs- och skrivsvårigheter ökat med åren? Det kunde lärarna inte svara på. De tyckte att det varierade från år till år. Några av lärarna tyckte sig kunna se att det hade blivit fler fall av elever med läs- och skrivsvårigheter. Disciplinen var annorlunda idag och barnen hade svårare att sitta tillsammans i grupp nu än förr. Skolan hade också bättre status förr tyckte samma lärare. En av lärarna ansåg att speciallärarna idag har mer kompetens än tidigare, då det var vanligt att utarbetade lärare som inte kunde jobba i en vanlig klass fick ställa upp som speciallärare. Fallen kan dock vara svårare idag tyckte några lärare. Barnen har fler svårigheter än bara med läsning och skrivning. De kan ha både koncentrationssvårigheter och diagnosen ADHD. Att barnen har fler svårigheter trodde en lärare berodde på att man räddar fler barn till världen nu och på så sätt hinner barnen inte bli färdigutvecklade vilket i vissa fall kan leda till hjärnskadorna. Förr "mörkade" man också många fall. Idag har det blivit mer accepterat att tala om, menade respondenterna.

Skillnaden nu mot tidigare kunde vara att föräldrarna blivit mer insatta i läs- och skrivsvårigheter tyckte några av lärarna. Att läsa för barnen varje kväll hemma har valts bort för det finns så mycket annat att prioritera trodde respondenterna. Att det har blivit en större glipa mellan de barn som är duktiga och de barn som är mindre duktiga var det också några av respondenterna som påstod.

De flesta av respondenterna hade en kortare utbildning gällande läs- och skrivutveckling men alla ville ha mer. Dock var det två lärare som inte höll med de andra utan tyckte att de inte behövde någon utbildning i läs- och skrivsvårigheter då de kände att de inte hade någon användning av detta då den ena jobbade med elever som ännu ej börjat i år ett och den andra med elever som kommit upp på mellanstadiet.

De flesta respondenterna hade ingen större utbildning gällande läs- och skrivsvårigheter och inte fick de något större stöd ifrån läroplanerna. Många är också osäkra på vad som läroplanen tar upp om läs- och skrivsvårigheter och säger att de inte har tittat i läroplanen på sistone. Att läroplanen har en utopisk syn var det en lärare som ansåg. Den är inte riktigt förankrad i verkligheten tyckte hon, det kunde vara lätt att skriva, lätt att säga men verkligheten var en annan. En av lärarna menade att i läroplanen står det att alla ska främjas på sin nivå och få rätt stöd men hon menade att man själv fick avgöra på vilket sätt man ville gå tillväga för att uppnå detta mål. Rektorn var den som hade det huvudsakliga ansvaret.

5.2. Att främja elevers läs- och skrivutveckling

För att stimulera barns läs- och skriv utveckling menar respondenterna att man kan göra på flera olika sätt. Att läsa böcker för barnen är väldigt viktigt, oavsett hur gamla de är. Språket slutar aldrig att utvecklas och därför behöver även de lite äldre barnen

få böcker lästa för sig. Det är viktigt att barnen hela tiden har tillgång till böcker både i skolan och hemma. Att ha tillgång till skolbiblioteket är av stort värde anser respondenterna. Då läsning och skrivning går hand i hand är det viktigt att barnen också får öva på att skriva, även om de ännu ej kan bokstäverna så kan de låtsasskriva. En del barn lär sig till och med läsa genom att skriva. För att eleverna ska kunna lära sig att läsa och skriva är det viktigt att de har goda förebilder i skolan i form av lärarna. Enligt respondenterna är det deras uppgift som pedagog att väcka nyfikenhet hos eleverna för att stimulera deras läs- och skrivutveckling på bästa sätt. Att vara inspirerande och göra läsningen till något lustfyllt och positivt är något som man borde arbeta efter. Att lära genom lek var något som var betydelsefullt för barnens lärande menade respondenterna. Klassrumsmiljön kunde också vara av stor vikt, eleverna måste känna sig trygga och trivas för att kunna utvecklas. Att väcka barnens intresse är av stor betydelse.

”Jag tycker att som man jobbar hos oss då med Bornholm och... språklek då att det är ett viktigt sätt att man leker med ljud, rimmar, ramsar, klappar så att man får det lustfyllt och att man sen.. väcker intresse” (respondent i år 1)

Att använda Bornholmsmodellen var ett viktigt sätt att stimulera barnens läs- och skrivutveckling uppgav flera utav respondenterna. Metoden går ut på att man en stund varje dag arbetar tillsammans med barnen med språket. En respondent talade om att språklekarna kan handla om att man leker med ljud, rimmar och klappar orden. När man använder sig av Bornholmsmodellen tränar man alla sinnen. Man kan lyssna, man säger orden och man kan till och med känna på orden berättar en av respondenterna. Då går man runt i klassrummet och letar efter saker som låter samma sak i början som det här ordet.

Sammanfattningsvis finner man att det går att dela in faktorerna som kan främja elevers läs- och skrivutveckling i tre kategorier. Dels är det faktorer som rör individen själv men även personer i barnets närhet samt förhållanden i klassrumsmiljön. Det som kan främja individen i sig är att barnet lär sig själv genom att kanske skriva. Miljöpåverkan kan vara att det finns gott om böcker i barnets närhet och den sista faktorn kan vara att läraren skapar nyfikenhet. Vissa faktorer rör alla tre områden såsom trygghet. För att en elev ska känna trygghet måste klassrumsmiljön kännas trygg, lärarna måste skapa trygghet och eleven måste finna en självsäkerhet.

5.3. Att motverka elevers läs- och skrivutveckling

Att utveckla läs- och skrivutvecklingen är ”a och o” i skolan, dock finns det ett flertal faktorer som kan förhindra den utvecklingen anser respondenterna. Att använda sig av för mycket papper, böcker och färdiga ord i början kan leda till att bokstäverna kan uppfattas som krångliga krumelurer för barnen, speciellt för de barnen som hade motoriska svårigheter vilket kan leda till låsningar hos dessa barn. Om man som lärare använder sig av ett för torftigt och magert språk när man berättar så kan det hämma elevernas utveckling. Enligt respondenterna kan ett dåligt utbud av böcker också bidra till en negativ utveckling hos eleverna. Är det så att man som lärare gnäller för mycket på barnens språk, både det skrivna och det verbala kan man sätta stoppklossar för barnen i deras utveckling. Även om de andra barnen skrattar åt en när man läser så kan det göra att eleven blir hämmad och inte vill läsa mer. Att rätta nybörjarskrivarna kan medverka till att de får dåligt självförtroende och inte vill skriva mer menar respondenterna. Får barnen för lite uppmuntran både från lärarna men också från föräldrarna kan det också få negativa konsekvenser. Att ge eleverna någonting som är för svårt kan göra att eleverna lägger av då de känner att det här kommer de aldrig att klara. Andra faktorer som kunde motverka läs- och

skrivutvecklingen kunde vara att eleverna tyckte det var jobbigt och tråkigt, att de hade en negativ inställning eller att de hade negativa läsupplevelser hemifrån. Även motoriska svårigheter kunde motverka läs- och skrivutvecklingen och om en i personalen blev sjuk kunde det ha en betydelse för om barnens läs- och skrivutveckling då en vikarie kanske inte var lika påläst på programmet och inte kände barnen lika bra som den ordinarie. Om en elev var borta mycket kunde det ha en negativ inverkan.

Man kan märka att de faktorer som motverkar elevernas läs- och skrivutveckling kan kategoriseras på ett liknande sätt som ovan, nämligen individen själv men även personer i barnets närhet samt miljön kan motverka. Det som hör till individen själv kan vara att eleven har en negativ inställning till läsning och skrivning. Personer i barnets närhet är till exempel läraren som kan motverka läs- och skrivutvecklingen genom att använda sig utav ett torftigt språk. Om det inte finns böcker tillgängligt i barnets omgivning kan det vara en miljöfaktor som påverkar negativt. Det kan faktiskt vara så att alla tre olika faktorer kan motverka barnet på samma gång. Exempelvis om läraren gnäller på att eleven inte kan läsa så kan det bidra till att eleven får ett dåligt självförtroende och inte vill läsa mer. Det gör också att klassrumsmiljön blir till en negativ plats.

5.4. Karateristiskt för läs- och skrivsvårigheter

Alla lärare som intervjuades är överens om att man kan upptäcka rätt tidigt om en elev kommer att få problem med läsandet och skrivandet. Redan i förskoleklassen eller ännu tidigare kan man se tecken på detta, detta genom att barnen till exempel inte visar något intresse för bokstäver vilket borde tända ett varningsljus hos pedagogen. Ibland kan det dock vara så att barnet måste uppnå en viss mognad innan man bör oroa sig. Om man ska vänta på denna råder det dock oenighet om. Många lärare tror att även om man kan ana något i förskolan så kan det bli tydligare när barnen böjar i förskoleklass, att man då kan se om barnen har svårigheter. Det är också då som många lärare börjar arbeta efter Bornholmsmodellen och gör tester efter denna och då kan man se om barn har gjort några framsteg. Har barnen svårt för att rimma i förskoleklassen kan man se det som ett litet tecken på att det kanske kan bli lite svårt med barnens läs- och skrivutveckling berättade en av lärarna. Ibland är det också så att lärarna, framför allt de som bara har äldre elever, får veta att eleverna har svårigheter med läsning och skrivning från elevernas tidigare lärare. Man kan även misstänka att en elev har läs- och skrivsvårigheter genom att de har svårt för att bilda meningar eller har koncentrationssvårigheter. Respondenterna fick tänka till och sedan berätta om en specifik elev de haft med läs- och skrivsvårigheter (För fallbeskrivningar se bilaga 4). När de gjorde detta framkom också att de upptäckt elevernas svårigheter genom att en del elever varit blyga, andra hade haft svårigheter med att minnas och att en del hade motoriska svårigheter. Ibland hade eleverna talsvårigheter och dåligt ordförråd. I vissa fall hade eleverna dåligt självförtroende och vägrade läsa högt. De ville inte heller vara med på aktiviteter i klassrummet där de riskerade att behöva läsa. Eleverna hade i vissa fall även svårt med matten och i ett specifikt fall var det så att eleven bara skrev konsonanter.

Sammanfattningsvis kan man säga att det lärarna anser är tecken på läs- och skrivsvårigheter är att eleverna inte har något intresse, de är inte mogna, de har svårt för att rimma och bilda meningar. Det kan även vara så att de var blyga och hade svårigheter med minnet. Dåligt självförtroende kunde vara en avgörande faktor.

5.5 Lärarnas Åtgärder.

Man kan dela in lärarnas åtgärder i två olika kategorier. De som är individinriktade och de som är miljöinriktade.

Individrelaterade åtgärder

Enligt respondenterna vidtar de som lärare vissa åtgärder när de upptäckt att eleverna har läs- och skrivsvårigheter för att eleverna ska kunna fortsätta att utvecklas språkligt. Att gå till grund och botten och undersöka vad det verkliga problemet är borde vara den första åtgärden. Att arbeta på det sätt som är bäst för just det här barnet är av stor vikt. Om man misstänker att en elev har svårigheter på grund av syn eller hörselnedsättning bör detta vara det första som undersöks. Ligger svårigheterna i att eleven inte kommer ihåg bokstäverna eller ljuden så får man träna mer på ljuden, och se till att inte ha för bråttom utan ta den tid det kräver anser respondenterna.

När man vet vad det är som eleven har svårigheter med är det dags att börja arbeta med hur man ska kunna utveckla läsningen och skrivningen på bästa sätt. För att göra detta finns det en mängd olika metoder och åtgärder att ta till anser lärarna. Då det inte finns någon given modell på hur man ska arbeta med eleverna så är det här väldigt viktigt att hitta en metod som passar just den här eleven. ”Det man gör är att man försöker individualisera så att det blir på deras egen nivå” (respondent år 2), ” jag måste ju försöka fundera på vad som är det bästa för det här barnet” (respondent år 1). Respondenterna berättade om hur de arbetade med elever som hade läs- och skrivsvårigheter. Ett sätt var att använda ordbilder för vissa barn för andra kunde lite mer lästräning vara bra. Att gå igenom texter med barnet så att det förstår textens innebörd och svåra ord eller att se till att någon läser en text för barnet och se till att det följer med i texten så han/hon både ser och hör vilket blir en dubbelförstärkning av språket är andra åtgärder.

Specialläraren kan också vara ett stöd för läraren i arbetet med barnen. Av specialläraren kan läraren både få tips och råd samt att eleverna kan gå dit och jobba med denne. Viktigt för att arbetet med eleverna ska fungera är att man har en god föräldrakontakt så att de är medvetna om vad som sker så att de kan hjälpa till hemma så gott de kan. När respondenterna i slutet av intervjuerna fick berätta om sina specifika fall framkom även några andra åtgärder och arbetsätt(Se bilaga 4 för fallbeskrivningar). Att korta av texter och låta eleverna läsa böcker som var mer lättlästa var en åtgärd som var vanlig. Eleverna erbjöds också att få sitta i lugn och ro och arbeta antingen hos specialläraren eller i klassrummet med hjälp av hörselkåpor. Åtgärdsprogram var även det något som användes för att hjälpa eleverna framåt.

Miljörelaterade åtgärder

Att använda sig utav olika dataprogram var en metod som kunde användas för att arbeta med barnen som hade det lite svårt, bland annat kan man med hjälp av datorn lära sig hur bokstavsljuden låter. Eleverna kan också få använda sig av olika hjälpmedel i sitt arbete som till exempel en DAISY-spelare. Eleven kan i lugn och ro lyssna på Daisy-spelaren och på så sätt hänga med i undervisningen på sin nivå. Att dela in barnen i mindre grupper så att man får mer tid för de elever som har svårigheter med läs- och skrivdelen kan var en klar fördel. För att gynna eleverna kan man också samarbeta med andra årskurser. Om några elever har det svårt i år ett så kan de vid några tillfällen vara med i förskoleklassen när de har språkträning istället.

Ett kreativt, laborativt material kunde vara bra att arbeta med för att stimulera barnen. Vill man som lärare ha ett stöd i sitt arbete så kan man jobba utifrån en eller flera metoder. Metoder som nämndes av respondenterna var LTG-metoden (Läsa genom Talets Grund) där man bland annat skriver texter och sedan pratar om en del utav orden, till exempel om de är långa eller korta. Metoden går ut på att man istället för att bygga upp ord och meningar genom de enskilda bokstäverna bryta ner texter till mindre beståndsdelar. PILEN är en annan metod, vilket är ett program som är riktat mot elever med läs- och skrivsvårigheter. Där går man igenom allt som har med språket att göra förutom det fria läsandet och skrivandet. LEXIA är inte en metod men ett dataprogram som man kan utgå ifrån. Där får eleverna göra tester och sedan fixar datorn själv ett övningsprogram till varje enskild elev så att man får träna på det man behövde. Läger man ner hela sin själ i arbetet så skulle vilken metod som helst kunna fungera.

Att ha god föräldrakontakt och ett gott samarbete med dem menade flera av respondenterna var betydelsefullt. Uppmuntran och beröm är något som skall vara en självklarhet men som är än viktigare för dessa barn. Vissa av eleverna fick också möjligheten att jobba med musikterapi. Det respondenterna var noga med att lyfta fram var att de allra flesta av eleverna inte ville ha några speciella åtgärder utan de ville jobba som sina klasskamrater.

5.6. Resultatsammanfattning

För att främja elevers språkliga utveckling kan man bland annat vara en god förebild och ha en positiv inställning till läsning. Man kan läsa böcker för barnen och få dem att bli intresserade av det skrivna ordet. De ska också ha tillgång till obegränsat med böcker och få möjlighet att skriva så mycket de vill. Lärandet skall vara lustfyllt och inlärningsmiljön ska vara en trygg plats. Erbjuder man eleverna ett dåligt utbud av böcker och använder sig av ett torftigt språk som lärare kan man motverka elevernas utveckling. Det som lärarna anser främjar elevernas språkliga utveckling är i de flesta fall också de åtgärder som de använder i arbetet med elever med läs- och skrivsvårigheter.

Att klaga, påpeka fel och låta bli att uppmuntra eleverna kan också bidra till att utvecklingen uteblir. Det flesta elever upptäcks ha svårigheter redan i förskoleklassen eller till och med tidigare. Eleverna kan till exempel upptäckas ha läs- och skrivsvårigheter genom att de inte uppvisar något intresse för det skrivna ordet eller att de har ett dåligt språkbruk. Det kan också vara så att eleverna har dåligt minne eller att de är tillbakadragna.

När en elev upptäcks med att ha svårigheter gällande läsning eller skrivning gäller det att sätta in lämpliga åtgärder. Alla lärare har sina egna metoder för att arbeta med elever som har läs- och skrivsvårigheter. Men att gå till grund och botten med problemen och ta reda på varifrån det kommer är viktigt. Åtgärderna kan ses höra till två olika kategorier, individrelaterade och miljörelaterade. De individrelaterade åtgärderna är bland annat att ge elever med läs- och skrivsvårigheter mer tid och att dessa får ett individuellt arbetssätt. De kan också vara så att de får lättare texter och att de får jobba mycket hemma med sina föräldrar. Det som kan vara miljörelaterat är till exempel datorn och DAISY-spelaren. En annan miljörelaterad åtgärd kan vara att eleverna får sitta på lugna platser och jobba. Att ge eleverna beröm är både miljörelaterat genom att det kommer från lärarna men också individrelaterat då det stärker individen.

De flesta lärarna känner att de vill ha vidare utbildning i att arbeta med barn med

läs- och skrivsvårigheter då de ej har fått tillräckligt. Respondenterna anser inte att de får något specifikt stöd i arbetet med dessa elever från styrdokumentet.

6. Resultatanalys

6.1. Barns språkutveckling

För att språket ska kunna utvecklas måste det stimuleras. Enligt respondenterna kan detta till exempel ske med hjälp av rim och ramsor. Piaget anser att det är en slags kunskap att lära sig detta men det är enligt honom ingen meningsfull kunskap. Däremot menar Piaget att barn lär genom sina sinnen i alla fall när de är mellan noll och två år. Att lära genom sinnena menade respondenterna var ett bra sätt att främja läs- och skrivutvecklingen hos barnen, vilket de jobbade med även i förskoleklassen och i år ett till tre, alltså i mycket högre åldrar än enligt Piagets utsagor. Det är dock inte bara Piaget och respondenterna som behandlar ämnet kring inlärning via sinnena. Även Andersson, Belfrage och Sjölund (2006) tar upp detta och menar att det är ett bra sätt att främja elevernas språkliga utveckling. Då flera olika parter tar upp och behandlar samma ämne kan det bara tyda på att det är av stor vikt. När de dessutom är eniga i sina åsikter måste det ligga en god grund till det hela vilket gör att man kan vara säker på att sinnena spelar en stor roll i barnens läs- och skrivutveckling.

För att främja utvecklingen, och då också läs- och skrivutvecklingen, menar Vygotskij att man måste ingå i ett samspel med omvärlden och att man måste ta språket till hjälp. Bjar och Lidberg (2003) menar även de att barn lär genom sin omvärld. Det är lätt att tro att Bjar och Lidberg är influerade av Vygotskij då de tar upp hans tankar genom att säga att språkinlärningen är en anpassningsprocess och att barn anpassar sitt språk efter sin omgivning. Precis som Vygotskij menar de också att språkutvecklingen pågår hela livet. Respondenterna nämner inget om detta men de menar att man måste vara en god förebild för eleverna, vilket innebär att man även ska tala med ett vårdat och genomtänkt språk då eleverna tar efter. Bjar och Lidberg (2003) anser även de att man ska anpassa språket efter mottagaren, alltså att läraren ska använda ett språk som eleverna förstår och kan använda sig av. Som Vygotskij ansåg så lärde barn genom språk. Respondenterna tog upp språket i dess skrivna form. För att främja elevernas språk måste man, precis som Vygotskij menade, använda sig av språket. Genom att eleverna får läsa eller skriva utvecklas hela tiden deras språk. Att även läsa för barnen utvecklar deras språk menar respondenterna, alltså att lära genom både sinnena och genom att använda språket verkar vara en metod som fungerar. Det som respondenterna la fram som en viktig del i elevernas språkliga utveckling var tillgången till böcker. Den litteraturen som behandlats till dessa studier tar inte upp detta som en avgörande faktor men då respondenterna framhävde det borde det vara av stor vikt.

Det man kan se utifrån respondenternas svar är att de alla verkar influerade av både Piaget och Vygotskijs teorier. Vygotskij främst genom att man ska individualisera och använda språket, men Piaget då det handlar om nyfikenhet. Nyfikenhet var nämligen det centrala i Piagets tankar. Han menade att nyfikenheten leder till nya erfarenheter och kunskaper. Nyfikenheten främjar läs- och skrivutvecklingen genom att barnen blir intresserade av språket och vill lära sig menar respondenterna. De menar att nyfikenhet kommer om man gör arbetet lustfyllt vilket är precis det som Bjar och Lidberg (2003) tar upp. Enligt dem så ger

ett lustfyllt arbete goda resultat i läs- och skrivutvecklingen. Att experimentera med ord och att lära genom lek är de eniga med respondenterna om är bra arbetsmetoder för att främja läs- och skrivutvecklingen. Att just nyfikenheten är viktig kan man förstå då det inte bara är teoretiker, författare och respondenter som tar upp det. Det står även klart och tydligt i läroplanerna att nyfikenhet och lust ska väckas hos eleverna. Man kan således se nyfikenhet som en grundsten i elevernas läs- och skrivutveckling då så många olika parter är eniga i fenomenet. Genom att analysera det respondenter och litteratur tar upp kring barns språkliga utveckling kan man se att det inte finns några faktorer som endast är omgivningsrelaterade utan de är antingen bara inriktade på individen eller ett samspel mellan omgivningen och den enskilda individen. Vygotskij menade att samspelet mellan lärare och elev var av stor vikt, vilket här kan ses genom bland annat att det är läraren som ska försöka väcka nyfikenhet hos barnet men det är barnet själv som måste ta nyfikenheten till sig.

6.2. Faktorer som kan motverka barns språkutveckling

Varken de teoretiker eller de författare som behandlats till dessa studier tar upp vad som kan motverka elevers läs- och skrivutveckling. Förmodligen hade inte heller respondenterna nämnt det om de ej blivit tillfrågade. Detta kan ses som att de ser det som viktigt att lyfta fram det positiva och att det som kan motverka inte har någon betydelse. Det respondenterna ansåg kunde motverka läs- och skrivutvecklingen var egentligen bara det motsatta till vad som utvecklade läs- och skrivutvecklingen. Alltså kan man anta att om man stimulerar och gör vad man kan för att utveckla elevernas läsning och skrivning så finns inget som kan motverka en fortsatt språklig utveckling.

6.3. Tecken på läs- och skrivsvårigheter

Respondenterna talade om barnens mognad, framför allt då det kommer att handla om när man ska oro sig för om en elev kan ha läs- och skrivsvårigheter. Piaget menade på att barn inte var skolmogna innan de fyllde sju år. Andersson, Belfrage och Sjölund(2006) menar att alla barn utvecklas i olika takt och enligt respondenterna kan det ibland vara så att ett barn bara behöver mogna lite till innan det klarar av läsning och skrivning. Lundberg och Sterner (2006) anser att det är i förskoleklassåldern som barnen på riktigt börjar bli intresserade av språket, så Piaget kan ha haft en korrekt syn då han menade att det är först i den åldern som barn börjar tänka logiskt. Om det nu skulle vara så att barnet inte visar något som helst intresse för språket kan det vara något som inte riktigt stämmer, respondenterna menar att det borde få dem att reagera. Det kanske inte alltid är så lätt att upptäcka om ett barn har läs- och skrivsvårigheter eller kommer att få det men ointresse av språket kan vara en faktor som tyder på det. Respondenterna menade dock att trots att man inte är hundra procent säker så kan man ha sina aningar vilka redan kan komma i förskoleåldern. Enligt respondenternas utsagor verkar det som att det är vanligast att man upptäcker om en elev har svårigheter med språket i förskoleklassen. En anledning till detta kan vara att man då börjar jobba mer med språket samt att det då börjar göra tester på barnen enligt respondenterna. Både respondenterna och Bjar och Linderberg (2003) betonar att Bornholmsmodellen är ett bra sätt att utveckla språket. Genom att man med den metoden får öva på bland annat rim och ramsor utvecklas språket men man märker också snabbt om barnen har svårigheter. Då flera olika personer tar upp just den här modellen kan den ses som en bra modell som bör användas av alla förskoleklasser, och kanske till och med ännu längre ner i åldrarna. Andersson, Belfrage och Sjölund (2006) menar att barn i år ett bör ha knäckt

läskoden så gott som. Är de inte i närheten av att göra det bör man kanske hålla ett vakande öga på barnet. Det kan vara så att barnet inte är riktigt moget men det kan även vara så att barnet har svårigheter med fonologin. Precis som respondenterna menar författarna att man kan misstänka att en elev har läs- och skrivsvårigheter om denne har dåligt självförtroende, har svårigheter med koncentrationen, om de inte vill vara med vid högläsning samt om de har svårt att läsa ord eller bilda meningar. Faktorerna som kan påverka läs- och skrivsvårigheterna verkar vara många men då samma svårigheter nämns hela tiden torde det vara så att lärarna kan ha fasta punkter att gå efter. De vet vad de ska titta efter om de misstänker någon form av läs- och skrivsvårigheter hos en elev.

6.4. Lärarnas åtgärder

Analysen visar att åtgärderna precis som faktorerna för att stimulera elevers läs- och skrivutveckling har mest anknytning till det som rör den enskilda individen. Det finns vissa åtgärder som till stor del är miljörelaterade men det finns ofta en koppling till den enskilda individen också. Exempelvis så är hjälpmedel som olika dataprogram en miljörelaterad åtgärd men dataprogram utformas efter den enskilda individens behov. Analysen visar också att de åtgärder som lärarna använder sig av när de jobbar med elever med läs- och skrivsvårigheter är i stort identiskt med de aspekter som de anser är det som främjar elevers språkliga utveckling.

Individrelaterade åtgärder

Respondenterna anser att det är viktigt att individualisera arbetet för barnen. Lärarna anpassade materialet så att elever med läs- och skrivsvårigheter skulle kunna hänga med. Detta är också något som Vygotskij menar då han anser att lärarna ska se exakt vad det enskilda barnet behöver och ha förmåga att anpassa undervisningen till detta. Det som tydligt går att se vid en analys av dessa studier är att respondenterna tar efter Vygotskij gällande deras teoriförankring. Vygotskij menade att det var av stor vikt att läraren och eleven hade ett gott förhållande sinsemellan.

Att vara lärare innebär att man har ansvar för sina elevers utveckling. Om då en elev uppvisar svårigheter gällande läsning eller skrivning krävs det att läraren anpassar sitt arbete och ser till att eleven får möjlighet att ta till sig kunskap på sin egen nivå. Det både litteraturen genom Öhlmér (2001) och respondenterna tar upp är hur viktigt det är att eleven får ett åtgärdsprogram. I åtgärdsprogrammet sätts elevens alla mål upp och det är utefter de som läraren jobbar med att utveckla eleven. När åtgärdsprogrammet skrivs är det viktigt att man inte bara ser det som att det är eleven som ska ändra på sig. Öhlmér är noga med att påpeka att det man ska ta hänsyn till är både elevens men även lärarnas tillvägagångssätt. Respondenterna däremot tar inte direkt upp något om att ändra sitt tillvägagångssätt men de menar att det är viktigt att man går till grund och botten med elevernas svårigheter och finner förklaringarna till dessa. De menar också att man ska arbeta med barnet på det sätt som passar barnet bäst. Det kan innebära att de också måste rannsaka sig själva och se om det är de som måste anpassa sig, precis som det enligt Öhlmér ska vara.

Miljörelaterade åtgärder

Att arbeta på bästa sätt för att gynna barnet var också något som Vygotskij tog upp i sina teorier. Han menade att man alltid skulle inrikta sig mot det individuella barnet och låta det prova saker själv. De vuxnas, vilka i skolans värld är lärarna, uppgift ska bara vara där och stötta och hjälpa barnet framåt. Andersson, Belfrage och Sjölund

(2006) liksom Hwang och Nilsson (2006) är även de inne på att man som vuxen ska engagera sig i det eleven gör, att engagera sig innebär bland annat att man ska finnas där och stötta eleverna när de behöver hjälp. Även Myrberg (Andersson, Belfrage och Sjölund, 2006) tar som en av sina punkter upp att stödet från lärarna är viktigt. Att stötta eleverna kan betyda att man finns där och hjälper dem framåt på olika sätt, det kan också innebära att man som pedagog stöttar och uppmuntrar barnen vilket enligt respondenterna var ett sätt att få dem att tro på sig själva och då också kunna utvecklas och gå framåt.

Stödet från lärarna verkar ha en avgörandebetydelse för hur det ska gå för elever med läs- och skrivsvårigheter då det hanteras och omnämns av flera olika parter. Det är dock inte bara stöttning som verkar vara en viktig kugge i arbetet med elever med läs- och skrivsvårigheter utan även arbetet med specialläraren verkar ha stor betydelse. Speciallärarna kan i och för sig ses som engagerade vuxna som ska stötta eleverna i deras utveckling men det verkar också som om deras kontakt och samarbete med lärarna har en stor betydelse för klasslärarnas arbete. Rygvold (Asmervik, m.fl 2001) menar att ett gott samarbete mellan lärarna är en förutsättning för att man ska kunna ge eleven det bästa vilket även respondenterna påpekade. De menade att de tar råd och tips från specialläraren om hur de ska arbeta med eleven i klassrummet. Enligt respondenterna är det också en fördel att eleverna kan få gå iväg till specialläraren och jobba där. Att eleven får enskild undervisning, vilket man kan få hos just specialläraren, är också Rygvold (Asmervik, m.fl 2001) inne på. Hon menar även att gruppundervisning kan vara en fördel gentemot att jobba i klassrummet.

På vilket sätt eller vilken metod man ska arbeta med gällande barnen med läs- och skrivsvårigheter kan skilja sig mycket åt. Det som kan ses som en viktig åtgärd verkar vara att använda datorn. Både Myrberg (Andersson, Belfrage och Sjölund, 2006) men även respondenterna anser att datorn är ett bra hjälpmedel. På den kan man använda sig utav olika program som stimulerar och utvecklar barnen framåt. Oavsett hur eller var man väljer att jobba med elever som har läs- och skrivsvårigheter så verkar det som att det viktigaste är att man jobbar med eleven som en enskild individ och anpassar sig efter denne samt att man som lärare alltid finns vid elevens sida genom stöttning och uppmuntran.

7. Diskussion

7.1. Resultatdiskussion

Efter genomförda studier anser vi att vi har fått svar på de frågor vi ställde. Frågeställningarna besvarades och vi fick mer information än vad vi väntat oss. Kan det vara så att lärarna ibland gav oss de svar som de trodde förväntades utav dem? Detta är något som vi inte anser. Innan hade vi lite funderingar kring om så skulle bli fallet men efter att vi gjort intervjuerna fick vi andra funderingar. Då lärarna var väldigt engagerade i sina svar och verkade lägga ner hela sin själ i sina arbeten så känner vi att deras svar var pålitliga. När frågan om läroplaner ställdes var det många lärare som började skruva på sig vilket vi tolkade som osäkerhet. Att visa osäkerhet för någon som man inte känner är modigt istället för att sätta upp en fasad som visar falska kunskaper om att man kan läroplanerna utantill. Att kunna läroplanerna ordagrant är nog inget som man måste sträva efter i sitt arbete som lärare. Det viktigaste är nog att man har en bra inblick i vad de innehåller och sen formar sitt

arbete efter detta.

En fråga som kom upp är också om de verkligen jobbar som de säger. Detta är inget som vi kan kolla upp då vi aldrig har träffat deras klasser och sett hur de arbetar. Lärarna berättar om olika sätt som stimulerar barnen i deras läs- och skrivutveckling. Lärarnas utsagor betvivlas inte, men skolans värld verkar vara ganska hektisk och innehålla många moment som ska hinnas med varje dag. Hinner då lärarna verkligen med att jobba som de lär? Eller handlar det om en utopi från lärarna sida? Vi anser att om de nu hinner med att arbeta som de lär har mycket att göra med prioriteringar ifrån lärarnas sida. Vad prioriterar man i sin undervisning? Eftersom alla människor är olika, och också då lärarna så har förmodligen även alla lärare olika prioriteringar. Det viktigaste är att alla lärare lägger ner tid och energi på sina elever för lyckad utveckling hos dem. Vi får uppfattningen om att de lärarna som vi har intervjuat är insatta och medvetna om sitt arbetssätt men vi tror också att deras motsatser finns därute. Lärare som inte vill prova på nya arbetssätt utan anser att det är barnen som är problemet inte deras arbetssätt. Att arbeta efter endast en arbetsmetod är inte stimulerande eller individanpassat. Lärare som inte är intresserade utav fortbildning utan har sin metod och är nöjd med den kan vara en fara.

Lärarna påpekar att uppmuntran och beröm är en viktig del och något som man ska tänka mycket på som lärare. Är man lärare är man också en förebild för barnen vare sig man vill eller inte. Därför är det viktigt att man tänker på sitt tillvägagångssätt och granskar sig själv emellanåt.

I arbetet med elever som har läs- och skrivsvårigheter poängterar många lärare vikten av att individualisera barnen och att tänka på att alla barn lär sig på olika sätt. Detta var något som vi redan var väl medvetna om då individualisering har gått som en röd tråd genom hela lärarutbildningen. Precis som på många andra områden så kan det i början vara svårt att individualisera då man inte känner barnen. Det är därför av stor vikt att man verkligen engagerar sig och sätta sig in i barnets situation, förstå sig på barnet och dess behov. För att vara en god lärare så tycker vi att man ska ha den här förmågan. Kan man inte förstå vad barnet behöver så kan man inte hjälpa det.

Genom samtalen med våra respondenter har resultatet också visat att speciallärarna har en stor roll i arbetet med barnen som har läs- och skrivsvårigheter. I och för sig är det ju det som specialpedagoger ska göra, vara en stöttepelare för läraren, men det verkar som om många fortfarande hänger kvar med det gamla. Nämligen att specialläraren ska undervisa eleverna. Att speciallärarna är ett stöd känns väldigt bra att höra då det i början av lärarkarriären kanske kan vara lite svårt att veta exakt vilka åtgärder man ska ta till då ingen erfarenhet finns. Vet man då att man kan gå till specialläraren och rådfråga och diskutera med denne så känner man sig trygg och kan utföra ett bättre arbete. Även om alla lärare ska ha förmågan att hjälpa barn med läs- och skrivsvårigheter så kan det alltid behövas en hjälpare hand, och speciallärarna har ju en bredare och djupare kunskap inom just elever i behov av särskilt stöd.

Vårt huvudsakliga mål var att få reda på hur man på olika sätt kan arbeta för att stimulera barns läs- och skrivutveckling. Efter att ha jämfört resultaten vi har fått ifrån lärarna med litteraturen har det framkommit många likartade aspekter. Vi kan inte se några skillnader. Det kan tyckas att det borde finnas åtskillnader men vi kan inte finna några och vad det beror på vet vi inte. Kan det kanske vara så att författarna själva har jobbat med barn och på så sätt tar upp det som faktiskt görs i praktiken? Det är inte bara litteraturen och resultatet som är likartat. Man kan även se att respondenterna gav likartade svar då det handlade om vad de anser främjar

elevers språkliga utveckling samt vilka åtgärder de använde i arbetet med elever med läs- och skrivsvårigheter. Kan det kanske bero på att elever som har svårigheter med läsning och skrivning fortfarande är mitt i sin språkliga utveckling? Är det så att de faktiskt bara behöver hjälp att fortsätta främja sitt språk för att övervinna svårigheterna? Även om litteraturen lyfter fram synpunkter på arbetet med elever med läs- och skrivsvårigheter så kan man inte ha deras synpunkter som en färdig mall. Alla elever är olika så man kan endast använda sig av litteraturen som en grund i sitt arbete.

7.2. Metoddiskussion

Efter att ha läst olika forskningshandböcker, Denscombe (2000) och Stukát (2005), verkade det som att intervjuer var den bästa metoden för studier som denna. Efter att studierna genomförts har det visat sig att så också var fallet. Då inga andra metoder har genomförts är det svårt att veta om studien skulle ha blivit annorlunda än vad den nu blev med hjälp av intervjuer. De resultat som framkom vid intervjuerna med våra respondenter var användbara och relevanta för vår studie. Hade mer tid funnits hade vi önskat att också ha genomfört observationer för att komplettera intervjuerna samt för att se om lärarna verkligen arbetar på det sätt de säger.

Det vi skulle ha kunnat göra annorlunda är sättet vi delade ut missivbrevet på. På den ena skolan pratade vi på ett möte och presenterade oss, vilket vi även skulle ha gjort på den andra skolan. Det är inte säkert men om vi hade gjort det skulle vi kanske ha fått fler respondenter att ställa upp. Vi ville i och för sig ha cirka tio frivilliga lärare som ställde upp och det var vad vi fick men om någon hade ångrat sig eller blivit sjuk hade det varit bra att ha en reserv.

Intervjuerna som utfördes gick bra och lärarna fick möjlighet att framkomma med sina åsikter. Tyvärr så krånglade bandspelaren vid inledningen på ett par av intervjuerna trots att vi kontrollerat den precis innan. Lyckligtvis behövde man bara starta om den ett par gånger så fungerade den så vi missade inte att spela in någonting. Efter att bandspelaren krånglat första gången ville vi låna en backup men det fanns inga fler att låna. Som tur var så löste det sig i vart fall men hade det inte gjort det hade vi fått använda oss av bara anteckningar från vissa intervjuer. Anteckningarna blev dock välskrivna då vi var två som intervjuade och den ena bara koncentrerades sig på att anteckna, detta hade dock kunna lett till att den insamlade datan inte hade blivit lika säker.

Att skicka ut intervjufrågorna till lärarna innan intervjuerna var vi lite osäkra på i början, men efter att intervjuerna genomförts har det visat sig vara en bra metod. Majoriteten av lärarna hade läst igenom frågorna och var mer eller mindre förberedda när vi kom. Detta gjorde att vi fick väldigt utförliga svar och mycket data att använda oss utav. I det stora hela så skulle vi inte vilja göra några större förändringar utan skulle vi göra om dessa studier skulle vi använda oss av samma tillvägagångssätt då relevant information framkom i resultatet.

7.3. Slutsatser

För att utveckla elevers språkliga utveckling kan man som lärare använda olika sätt. Dessa sätt kan delas in i tre olika kategorier som rör antingen individen, personer i omgivningen eller miljön. Vissa av metoderna håller sig inte inom en kategori utan tillhör flera. För att utveckla eleverna på det språkliga planet kan man bland annat ge dem gott om tillgång till böcker samt att skapa en trygg miljö kring dem.

Det finns också faktorer som kan motverka elevernas språkliga utveckling. De faktorerna kan delas in i samma kategorier som de faktorer som utvecklar eleverna.

Det som motverkar elevernas språkliga utveckling kan sägas vara det motsatta till det som utvecklar och det kan exempelvis vara att eleverna tycker att det är tråkigt eller att lärarna använder ett för magert språk.

Lärarna i skolan har förmåga att upptäcka elever som har någon form av läs- och skrivsvårighet. De vet vilka tecken de ska titta efter och om de är osäkra tar de hjälp av specialläraren på skolan. Denne samarbetar lärarna med genom att få tips och råd av denne samt att denne oftast skriver elevernas åtgärdsprogram och jobbar med de elever som behöver extra hjälp.

Majoriteten av lärarna har metoder och vet vilka åtgärder de ska ta till om de har en elev med läs- och skrivsvårigheter, dock vill de flesta ha mer utbildning på området och de vill vara uppdaterade om vad som sker på läs- och skrivfronten. Lärarnas åtgärder kan antingen vara individrelaterade eller miljörelaterade, men de flesta går in i varandra. Oavsett vilka åtgärder eller metoder lärarna använder för att hjälpa eleverna så är det viktigaste att de gör det på den enskilda individens nivå. Att de anpassar allt efter individens behov. Några av de viktigaste åtgärderna enligt lärarna är att läsa mycket och ha stor tillgång till böcker. Att uppmuntra eleverna, vara en god förebild och göra läsning och skrivning till en positiv upplevelse är även det av stor vikt.

7.4. Nya forskningsfrågor

Då studierna nu har avslutats och resultatet som framkommit analyserats har det dykt upp nya funderingar kring ämnet. Dessa frågor skulle vara intressanta att ta reda på vid andra tillfällen och genom nya studier. De tankar och funderingar som har väckts är: Arbetar lärarna verkligen på det sättet som de berättar om? När de berättade om alla åtgärder de tar till lät det väldigt positivt, men gör de verkligen så när de väl är i klassrummet. En observationsstudie skulle kunna klargöra detta.

Läggs det för mycket ansvar på speciallärarna? De flesta lärarna tar hjälp av speciallärarna på skolan gällande arbete med elever med läs- och skrivsvårigheter vilket är meningen men är det så att lärarna ibland kanske lägger över ansvaret på specialläraren om de till exempel själva inte orkar eller hinner?

Denna studie har utgått från hur lärarna ser på deras arbete i skolan med elever med läs- och skrivsvårigheter. Att istället se hur föräldrarna uppfattar arbetet vore intressant, speciellt då lärarna har betonat vikten av kommunikation med hemmen. Det vore också intressant att se det hela från elevernas synvinkel, få en inblick i hur de upplever situationen. Är de nöjda med den hjälp de får och hur känner de sig?

Slutligen så menar lärarna att de inte får något större stöd från läroplanerna i arbetet med elever med läs- och skrivsvårigheter. Skulle de vilja att det stod tydligare i läroplanerna? Eller skulle de vilja ha någon annan form av mall angående hur de ska jobba med elever som har svårigheter med läsning eller skrivning? Eller är de nöjda som det är nu?

Referenslista

Tryckta källor:

Andersson, B; Belfrage, L & Sjölund, E (2006). *Smart start vid lässvårigheter och dyslexi*. Stockholm: Natur och kultur.

Asmervik, S; Ogden, T & Rygvold, A-L (2001). *Barn med behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur.

Bjar, L & Lidberg, C (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.

Denscombe, M (2000). *Forskningshandboken- för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Ericson, B (2001). *Utredning av läs- och skrivsvårigheter*. Lund: Studentlitteratur.

FN:s Barnkonvention, I *Lärarens handbok*. (2004). Stockholm: Lärarförbundet.

Hoiem, T & Lundberg, I (1999). *Dyslexi. Från teori till praktik*. Stockholm: Natur och Kultur.

Hwang, P & Nilsson, B (2006). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och kultur.

Kroksmark, T (2003). *Den tidlösa pedagogiken*. Danmark: Studentlitteratur.

Lp094, I *Lärarens handbok*. (2004). Stockholm: Lärarförbundet.

Lundberg, I & Sterner, G (2006). *Räknesvårigheter och lässvårigheter under de första skolåren – hur hänger de ihop?*. Stockholm: Natur och kultur

Myrberg, M (2007). *Dyslexi- en kunskapsöversikt*. Bromma: Vetenskapsrådet.

Sandström Kjellin, M (2004). *Läsutveckling hos barn*. Värnamo: Ekelunds förlag AB.

Skollagen, I *Lärarens handbok*. (2004). Stockholm: Lärarförbundet.

Stensmo, Christer (2007). *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur.

Stukát, S (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Wellros, S & Wellros, M (1995). *En kamp om kunskap*. Malmö: Gleerups.

Öhlmer, I (2001). *Med eleven i centrum. Så kan vi stötta elever i behov av särskilt stöd!* Västerås: IÖ respons.

Otryckta källor:

<http://www.sit.se/net/Specialpedagogik/R%E5dgivning/Lagar+och+%F6verenskomelser/Salamanca>

Bilaga 1

Konsensusprojektet

- **Hög lärarkompetens** – den faktor som väger tyngst för ett lyckat arbete. Lärarna ska ha en bred utbildning som kan gynna alla barn men på olika sätt. Relationen mellan tal och skrift ska finnas med i lärarnas tänkande. Att hitta en undervisningsmetod som kan tillgodose och gynna varje elev är viktigt. Läraren ska vara medveten om de olika material och metoder som finns för att tillfredsställa detta. En kunnig lärare är medveten om sitt arbetssätt och varför den går till väga på just detta sätt. Läraren ska stödja eleven så att denne kan hitta resultatrika arbetssätt som leder till goda resultat.
- **Tidiga insatser i läs- och skrivinläringen** – Det är viktigt att komma igång och hjälpa de elever som har svårt med sin läsinläring. Man ska inte vänta på den eventuella "läsmognaden" som kanske kan komma.
- **Kontinuerlig och strukturerad undervisning** – Läraren ska hela tiden ha en utformad undervisning som hjälper eleverna, inte bara tro att allt blir bra genom att vänta och se.
- **Tillräckligt med tid och lärarstöd** – Läraren ska få tid att redan i år 1 på höstterminen kunna sitta ner och arbeta med varje elev en gång i veckan. Forskarna betonar en undervisning som de kallar "En -till -en -undervisning" som betydelsefull.
- **Systematisk hjälp för bättre läsförståelse** – Eleverna ska få prova på att läsa komplicerade texter, hur man kommer fram till ett resultat med mera.
- **Motivation och sammanhang med eleven** – Det rekommenderade arbetssättet som forskarna framhäver ska vara strukturerat och vara stimulerande för eleven. Att läsa och skriva har mycket med kommunikation att göra.
- **Medvetenhet och målinriktning** – två viktiga rubriker som fortfarande är viktiga och ska följas upp även efter det första skolåren. Man ska inte släppa taget helt om de elever som kan läsa flytande poängterar en av de svenska forskarna.
- **Dataprogram används i kombination med lärarstöd** – att ta datorn till hjälp är inget fel i kombination med den lärarledda undervisningen.
- **God samverkan med hemmen** – Om läs- och skrivutvecklingen ska fungera på bästa sätt är det viktigt att man har en bra samverkan mellan hem och skola.
- **Högläsning både i skolan och hemma** – när läraren eller föräldern läser högt för barnen förbättras deras ordförråd och de kommer också på så vis i kontakt med lite svårare grammatik. Genom detta sätt stimuleras barnens fantasi och kan skapa nya relationer med andra barn då man kanske vill dela sina läsupplevelser med andra.

Bilaga 2

Missivbrev

Hej!

Vi är två studenter som heter Emma och Sofie och läser till lärare på högskolan. Just nu läser vi vår sista termin och skriver då vårt examensarbete inom pedagogik. Vi har valt att skriva om läs- och skrivsvårigheter och om hur skolan arbetar med detta. Anledningen till att vi valt detta ämne är att läs- och skrivsvårigheter blir allt mer uppmärksammat och vi vill ha lite mer kött på benen för att kunna arbeta med det på bästa sätt när vi kommer ut i arbetslivet.

Vi kommer till vårt arbete att behöva göra tio intervjuer med lärare på våra partnerskolor, d.v.s fem intervjuer på vardera skola. Intervjuerna kommer bl.a. att handla om hur ni som lärare arbetar med elever som har läs- och skrivsvårigheter, metoder, material m.m. Intervjuerna kommer att pågå max 30 minuter. Vi skulle vara väldigt tacksamma för hjälpen. På grund av att vi har begränsad tid att utföra intervjuerna kommer vi endast att komma ut till er vid två olika tillfällen. Vi hoppas trots det att vi ska få tillfälle att samtala med några utav er.

Till Slagstaskolan kommer vi komma ut onsdag 14/11 kl. 8-16 och fredag 16/11 8-16

Till Lundbyskolan kommer vi komma ut onsdagen den 21/11 kl. 8-16 och fredag 23/11 8-16

Är ni intresserade av att delta i vår undersökning eller har ni några frågor så kontakta någon av oss via mail. Föreslå då gärna tider som passar dig för er intervju.

emto4001@student.mdh.se eller slto4001@student.mdh.se

Med vänliga hälsningar Emma och Sofie

Bilaga 3

Intervjufrågor till lärarna

1. Hur tror du att man som lärare kan stimulera barns läs- och skrivutveckling på bästa sätt? Hur kan man främja elevers språkliga utveckling?
2. Vilka faktorer kan motverka den utvecklingen?
3. Hur tidigt kan du uppmärksamma om en elev har eller kommer få läs- och skrivsvårigheter?
4. Vad gör du när du märker att en elev uppvisar svårigheter gällande läsning eller skrivning?
5. Hur arbetar du i din klass med elever med läs- och skrivsvårigheter? Vilka metoder använder du dig av? Känner du till några andra metoder?
6. A) Har du fått någon utbildning i att arbeta med barn i behov av särskilt stöd? (Inriktat på läs- och skrivsvårigheter) om inte, anser du att det behövs?
B) Om Ja, har du fått denna utbildning under din lärarutbildning eller som en fortbildning genom skolan.
5. Vilket stöd får du från läroplanerna eller skolans arbetsplan om hur du ska arbeta?
6. Anser du att eleverna med läs- och skrivsvårigheter får den hjälp de behöver eller skulle du vilja ändra på något, vad i så fall?
7. Hur ser du på läs- och skrivsvårigheter nu jämfört med när du började arbeta som lärare? Ser du någon skillnad på antalet elever nu jämfört med förr?
8. Berätta om ett specifikt fall: hur fick du veta att denna elev hade läs- och skrivsvårigheter?
 - 8a. Har du sett någon utveckling hos den eleven?
 - 8b. Hur ser denna elevs åtgärdsprogram ut? Hur kom ni fram till detta? Hur är detta dokumenterat?
 - 8c. Hur arbetar du med denna elev i klassrummet? Varför använder du dig av just denna metod?
 - 8d. Hur tror du att eleven känner/kände för att gå till specialläraren? Vad säger de andra barnen om detta?
9. Anser du att det finns passande material för att gynna eleverna i sitt arbete och vad använder du dig av för material?

Bilaga 4

Fallbeskrivningar

Fall ett

Eleven var väldigt blyg och hade ett dåligt ordförråd. Eleven glömde också bort allt denne gjorde och framför allt bokstäverna, vilket fick läraren att börja fundera. Eleven hade också stora motoriska svårigheter och när denne skrev gick det knappt att läsa. När eleven lärde sig läsa gick det väldigt knaggligt och när han skrev längre texter kunde de bli väldigt osammanhängande.

Eleven fick öva in några få ljud i taget och börja med bokstäverna l, o och s för att eleven skulle se att man kunde bilda ord utav dessa och förstå meningen med inläringen. Eleven fick gå regelbundet till specialläraren och träna bokstäverna även där. Pojken i fråga gick även dit för att jobba i lugn och ro när denne gjorde det så kunde han mycket. En annan åtgärd som läraren gjorde för eleven var att han fick skriva mycket då han tyckte det var roligt. Genom att göra det fick han ljuda ut orden i sin egen takt vilket fungerade för honom. Pojken gjorde samma saker i klassrummet som de övriga eleverna men på sin nivå, böckerna var lättare att läsa och texter kortades av. Det fanns ett åtgärdsprogram för eleven men det var inte så bra utformat då det bland annat hade för långsiktiga mål. Det fanns också en utvecklingsplan för eleven där mer kortsiktiga mål togs upp.

Eleven kämpade enormt mycket och var väldigt envis och utvecklades i sin takt men kom aldrig upp på de andra elevernas nivå.

Fall två

Eleven var väldigt intelligent och språkligt begåvad men kunde ej uttrycka det på ett bra sätt. Eleven hade grava talsvårigheter och skrev med pyttesmå bokstäver. Pojkens talsvårigheter gjorde att eleven inte hörde orden rätt och då inte kunde skriva de rätt.

Eleven i fråga älskade att skriva och att berätta det han skrivit. En av åtgärderna blev då att eleven fick mycket hjälp med stavningen. Han fick mycket tid vid datorn i klassrummet. Respondenten berättade även att eleven hade ett åtgärdsprogram som var utformat av specialister och att det fanns hos specialläraren som också var den som hade fyllt i det. Själv hade läraren en utvecklingsplan för eleven. Läraren uppskattade dock inte att det stod i åtgärdsprogrammet att eleven ej skulle behöva skriva så mycket så det struntade hon i och lät eleven skriva hur mycket han ville. Pojken fick mindre uppgifter och fick jobba mycket med föräldrarna hemma. Han fick också läsa lättare texter. Eleven gick dock aldrig till specialläraren men denne gav råd och tips till läraren så att hon kunde jobba med eleven på bästa sätt.

Fall tre

När eleven kom till den här respondenten i år tre hade läs- och skrivsvårigheterna redan upptäckts. Eleven läste och skrev väldigt sakta och glömde hela tiden bort bokstäverna, samt vände på dem. Pojken i fråga var också väldigt blyg.

En åtgärd som togs var att eleven ställdes i utredningskö men läraren och utredaren till slut valde att ej utreda eleven då detta ej skulle gynna eleven då läraren redan arbetade på bästa sätt med eleven i klassen. Eleven hade även ett åtgärdsprogram som respondenten berättade var utformat av henne själv, specialläraren och föräldrarna. Åtgärdsprogrammet innehöll vad eleven skulle träna mer på, var det skulle ske och hur det hade gått.

En annan åtgärd som läraren jobbade mycket med var att lyfta eleven då denne var väldigt blyg. Hon försökte få honom och övriga elever att inse att han kunde själv. De andra eleverna i klassen ville gärna hjälpa honom och gjorde saker åt honom. De nedvärderade honom och det ville hon inte så därför lyfte hon eleven i allt han gjorde. Eleven var enligt respondenten väldigt allmänbildad och var väldigt duktig muntligt. Han skrev dock inte så snabbt eller bra men han jobbade mycket med det och det berömde hon honom för. När det gällde skolarbetet så lät hon eleven göra mycket muntligt vilket gick bra. Eleven fick också kortare texter och lite mindre uppgifter, men eleven ville göra samma saker som de andra eleverna så respondenten berättade att hon inte gjorde några större anpassningar. Eleven gick också till specialläraren tillsammans med några andra elever.

Fall fyra

Att eleven hade svårigheter upptäcktes redan i förskolan och läraren fick veta det av förskoleklasslärarna. Eleven hade stora motoriska svårigheter och problem med inläring.

Eleven fick under sitt första skolår ibland gå ner i förskoleklassen för att orka med. Specialläraren jobbade mycket med eleven och repeterade grunderna bland annat med Bornholm. Eleven lärde långsamt men lärarna underlättade genom att skriva före på lappar, låta henne lägga, plocka och pyssla. Hon lekte mycket med ljud. Eleven jobbade både med specialläraren och mycket hemma så det blev mycket repetitioner för att allt skulle gå in. Flickan gjorde stora framsteg men kom ej ifatt övriga elever och fick då gå om ett år vilket var bra enligt respondenten då eleven lärde sig det hon skulle. Eleven hade ett åtgärdsprogram som gick ut på att bland annat jobba med musikterapi för att stärka balans och reflexer och lära sig läsriktningen. Respondenten berättar att de i klassrummet hela tiden förstärkte eleven med speciallärarens råd och hjälp. De fixade bra placeringar åt eleven så att det blev bekvämt och lät henne använda hörlurar för att kunna fokusera på arbetet och ej bli störd.

Fall fem

Eleven hade ett dåligt ordförråd och svårt med språket. Pojken hade också svårt att kommunicera med sina kompisar.

Läraren såg till att eleven fick mycket hjälp i förskoleklassen men även att de arbeta mycket hemma. De läste mycket med eleven och pratade mycket med honom, såg till att han fick berätta mycket för att utveckla språket. Han hade dock inget åtgärdsprogram, det var för tidigt i förskoleklassen. Hos specialläraren jobbade eleven mycket med dator och han fick all hjälp läraren ansåg att de kunde ge honom.

Fall sex

Respondenten fick veta att eleven hade läs- och skrivsvårigheter när hon tog över klassen i år fyra. Men då hon började arbeta med eleven såg hon själv svårigheterna.

Flickan hade ett åtgärdsprogram som specialläraren ansvarade för, satte upp mål i och utvärderade dem. Eleven arbetade i stort precis som de andra eleverna men hade en del material som var anpassat åt henne. Eleven fick även använda datorn mycket för att underlätta skrivandet. Läraren påpekade att hon ansåg att man inte skulle göra en så stor sak av läs- och skrivsvårigheter utan man ska se till att alla elever är delaktiga i samma undervisning så långt som det är möjligt. Om eleven

behövde träna på specifika saker så fick hon göra det hos specialläraren berättade respondenten.

Fall sju

Den sjunde läraren som intervjuades var en rätt så nyutexaminerad lärare och hade inte haft någon elev med läs- och skrivsvårigheter så hon kände inte att hon kunde berätta om ett specifikt fall.

Fall åtta

Specialläraren berättade för respondenten att eleven hade läs- och skrivsvårigheter då läraren fick hoppa in mitt i terminen. Men hon märkte genast själv när hon arbetade med eleven i klassen att han hade svårigheter. Framför allt när det gällde att läsa högt eller att dramatisera, då ville eleven inte vara med. Den här pojken hade också väldigt svårt att tro på sig själv.

Eleven hade ett åtgärdsprogram som var skrivet av specialläraren där det också förvarades.

Eleven ville själv inte ha några speciella åtgärder utan ville göra precis det övriga elever gjorde. Eleven fick dock läsa mer lättlästa böcker och böcker med mindre text, men matteboken var densamma. När eleverna skulle läsa långa texter som till exempel fakta texter så hade pojken en DAISY spelare som han fick lyssna på. Tyvärr så skämdes pojken för denna och valde alltid att lyssna på banden hemma istället för i skolan. Läraren påpekade att då hon endast hade eleven en så kort tid så hann hon inte komma igång i sitt arbete med honom utan det mesta gjorde han hos specialläraren. Där fick han jobba mycket med datorn.

Fall nio

Eleven gjorde flera tester med väldigt låga resultat och respondenten misstänkte att hon hade dyslexi. Respondenten berättade att eleven hade väldigt låg begåvningsnivå och att när hon började i tvåan så fick de börja med att lära om alfabetet då eleven inte hade någon koll alls. Eleven använde sig inte av några vokaler när hon skrev och trots att man skrev före på papper så att eleven bara kunde skriva av så skrev hon bara av konsonanterna. Eleven hade också svårt i matte men det trodde läraren berodde på att det nu för tiden är för mycket lästal och att det blir för svårt.

Eleven fick träna läsning både hemma och hos specialläraren men ingenting hände, hon gick inte framåt. Läraren berättade att hon pratade med föräldrarna och de jobbade hemma och att hon fick göra ett individuellt schema i svenska till eleven. Flickan fick hela tiden korta mål att nå upp till. Respondenten berättade också att flickan hade ett åtgärdsprogram som innehöll både större mål och lite kortsiktigare mål för att kunna nå upp till de högre målen. Åtgärdsprogrammet gjordes tillsammans med föräldrarna och de träffades minst två gånger per termin, ibland med eleven och ibland utan. Åtgärdsprogrammet innehöll bland annat att eleven skulle läsa en liten stund hemma varje dag. Elevens åtgärdsprogram gjordes också om flera gånger när man utvärderade det och nya delmål sattes. Eleven fick också sitta mycket vid datorn och jobba med ett program som heter Lexia. Eleven behövde också lyssna mycket och det gjorde hon med datorns hjälp. Eleven fick också regelbundet hos specialläraren.

Fall tio

Respondenten berättade om en grupp elever där alla upptäcktes ha svårigheter när de gjorde olika tester hos specialläraren, tester som är obligatoriska för alla elever och som görs bland annat i ettan.

Eleverna fick jobba mycket med läsning med. Hon såg till att de läste varje dag, både hemma och i skolan. Eleverna fick också träna på att skriva varje dag, om inte annat så i alla fall i loggboken. Läraren påpekade att allt hon gjorde i klassrummet gick på läsning och skrivning så hon tyckte att de fick bra stimulans genom det. Det hon främst arbetade med var dock ett material som heter Pilen och som hon berättade är riktat främst mot barn med läs- och skrivsvårigheter. Läraren tyckte att det var ett väldigt bra material och lät eleverna med svårigheter arbeta väldigt intensivt med detta material. Eleverna som hon berättade om gick också till speciallärare där de bland annat tränade vissa ord.